Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛОНО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 22 СЕНТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 114 (6836). ◆ Мах 3 кеп.

ЭНГЛАСОВГIАР

Iуйрийна сецца дIадолалу юртахочун: механизатора, дояркаа, свеклаш кхеечун балха ди...

Иштта сецца, гIотташ латтача малхал хьалхаяла гIерташ санна, дукхахча шерашка сихача боларех хIара Iуйрийна балха йодаш го йиш массаза а безаме йола ю кхалсаг. Юртахошта, цхьана болх беча наха йиза ца Iеш, дика йовзаш я ю бIарччача республикие а. Энгласова Совхант — Нохч-ГIалгIайчен цIи хеза йола свеклаш кхеер, Къахьегама ЦIеча Байракха цIи орден лелаер, нагирхой хьехамча, производства хьалхалаттар. ЦIанкха а юстара латтац из гIо эшача сага новкъостала ца йоагIаш, дог раьзе долаш кийча я моллагIча къоначa болхлочоь де эшаш дола хьехар де, цуьнан балха йоккха опыт, говзал царна дIайовзийта, Iомос.

Дукха ба боахаме хIанза мара школа йистейаккхина бола геттара къона мехкарий, массa царна производства ветеранашта ниесса шоай болх вIаштIехьбаккха. Кулгаш а наькха дарашта тара доацаш лел де дезача гIулакхаш, балха дIа ца Iамарех.

— «ХIа, фуд уиззa? ВIаштIехьдалацийн шун гIулакх — хетт Совханта. — ХIама дергдац. Деррига а хаинара гIулакх да. Хуллаш хул саг шийн балха говзанча. Шо а Iомалургда. Дейра сона а-м хиннад иштта кела, наттахьа моттялара сай кулгаш вIаноралща дIадийхка лелаш санна. ТIаккха дIаIемар, дIаслар балхах. ХIанз вIалла хала дац. Ха дIа ме йода ма хулий сага кулгаш кадайгIа. Иштта балха говзал а, опыт а, —хьаш хьехар ду по иъонабарешта. — Iомалургьа. Керттердар: корзагIа ма яла, сиха ма ле. Свеклаш шоаш мерза яле а дукха хало ла езаш, ма дIасовш, дукха сатоха дезаш чуэцаш йола юртбоахама культура я. Уж чуэцаш кулгаш а лазаргда, хьалсатта ца могаш букъ а дIалургба. Цудухьа геттара маьхе а беза а ба вай болх».

Энгласова Совханта балха беза мах беш доккха тешал деш масал да цо, шийн кхай тIара ваарнел кIезигагIа йоацаш центнер свеклаш кхеен хилар. Цун участка тIара свеклаш даим йоккхий, геттара чамболаш хул. ХIара кIотарга доагIаш дола доал дендаь, иназ кхо ца бендаь. Цудухьа хьувкъам а дика хул.

Мосесха шу да Энгласов-гIар коара Iуйрийна сецца шин кхалсаг — Совханти цун йоIи, араювла. Шийн гIулакх, лаьтта дукхадеза—далийтад нанас йоIа ХIазана.

Балхара чуена, кIаьдъенна нана шийна бIаргагуш, цун шонкех диза кулгашка хьежаш дика кхетадора ХIазана шийн наьна болх мел хала, дукха низ эшаш ба, керда хьувнъам кхебара наьас мел йоакхо ю гора. Шоаш санна къахьегама тIера болаш кхебаьб Энгласов-гIар марен сесагои шоай десал а. Цудухьа халонех бIу къамаш, кхераш яцар ХIазан а. Наьна професси дог раьза а долаш хержар цо. Шийн гIуланха из мутIахьа йолга тешал деш да ХIазан хIанз комсомольско - нагирхой звено кулгалхо хилар.

Шера шийн белгтала декхараш долаш я звено коллективе: шоай кхай тIара, хIаьта из эIачига я дац—100 гентар, 500-нел кIезигагIа йоацаш центнер [redacted] чуэна дош деннад цо.

Шоай дош диза кхоачалдаре бригадин подрядагIа къахьегаш ба мехкарий. Барттайна я вIамагIча Энгласовас кулгалдеча звено коллектив, деррига а юкъарада. Цхьана болх бу, цхьана салоIаш ба.

Энгласова Совханта звенона яхье баьнаб мехкарий. Атта дац из яхь лелае, баькъда, нагирхошта дика хов шоашта новкъостал де кийча йолаш шоай хьехамча йолга.

Каст - каста балхара чубаьхначул тIехьагIа дагабуал нанен йоIи дика хьувнъам кхебара, коллектива барт - цхьоагIо тIоагIъяра де дезачох хьанъехьа. Шийн профессиональни говзал дика хилаьга ца хьежаш каст-каста йоIо ялачуга а ладувгI нанас. ХIама ... нагирхошта балха юкъедоаладу шоашта мерадаь кердадар, шоайдар.

Энгласовгiар наьна йоIи хIаное а уйла еш, дага бувлаш ба хургбола хьувнъам дикагIа, лаккагIа хилара де дезачох. Цар кхоачашдер цхьа гIулакх да, цудухьа буьл уж вIашн дага, вIашн гIо ду.

ХIаьта уж сийдола свеклаш кхееращ къахьегаш ба «Шалинский» яхача совхозе.

А. МАЦИЕВА.

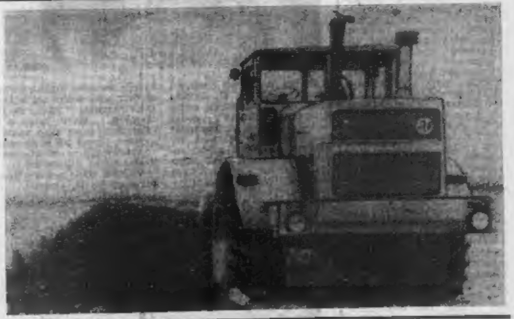

Гурахьа дIадучча клатан зибан лаьрхIа укх шера 2800 гектар лаьтта аха дезаш ба Назрановски района «Знаменский» совхоза механизатораш. Из болх ма хула сихагIен дикагIен чакхбаккхара ерригa шоай уйла тIаьхьйта къахьегаш хьа а боагIа уж хIанз.

Лаьтта охаш бархI трактор я. Уж лелаеча механизаторашта юкъе лeржача социалистически яхье хьалха ва йоккха балха опыт Iоаь сий дола къахьегамхо Гиреев Альмадак Машкарин. Дукхача хана дейз хььнала болх барах цуьна еннай юбилейни медаль, ВДНХ-а дотув, бронзови медалех, из ба итталгIча пятилетки ударник.

ХIанз КА-700 маркех шин болча трактора тIа балх беш ва из. Балха норма 80—160 процент тIехкхоачаш ца эша ди дIа а дахийтац.

Яхье цул дукха тIехьа ца бусаш оссаре къахьегам ба тракторист а ш Бобанин Юрий а Хидриев Хьамбивар а.

СУРТАШ ТIА: 1. «Знаменский» совхоза ... механизатор М. Гиреев. 2. Лаьтта охаш йола ко ... лаю трактор.

И. ИЛИЕВА сурташ.

ХIара шера геттара дика хьувнъам шекара свеклаш «Шалинский» совхозе. Масала, соахка плаи 14 эзар тонн йолаш пачхахьалкхенна 24000 тонн гарта дIаелар.

Карерча пятилетка укх кхоалагIча шера 750 гектара тIа дIайийра шекара свеклаш. ХIанз тIатеIIа чуэцам я уж. Из болх 147 гектаро тIа баь баьккхаб.

Совхоза кхаш леладераш раьза болаш ба хьувкъам а. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 350 центнер йоал, плаи 215 центнер йолаш.

Кхы а дикагIа хьувкъаьй из культура Мичураева Зулийс, Исаева Хьавас кулгалдеча звеношка. Масала, Зулийе шийн новкъостшца юкъера лаьрхIача 440 центнер чуэц хIара гектара тIара, хIаьта Хьавас — 430 центнер.

Плане 16 эзар тонн йолаш, соахка енна Даьхенна 24000 тонн шекара свеклаш дIалла лаьрхIад «Шалинский» совхоза кхаш леладераша укх шера а. Свеклаш леладераша шоай дош кхоачашдергхилар ах шеко яц цу боахама кулгалхой.

Къастта дукха доагIа коммунистах Мичураева Зулийх. ХIанз 24 шу да цо совхозе болх бу. Хьалха тайп-тайпара культураш дIаюш къахьийгар, хIаьта совхозе доккхийча кхашка шекара свеклаш дIае йолайича уж кхее эттар. Дукхьанха цхьа геттар хьа а йица кхейир из культура. Опыт йолаш хинналe а тIехкхоачашйр шекара свеклаш чуэцара плаи. Цу хана дейз из шийн декхарех лоархIа ва еш кхьа шу дIадахадац. ТIехьяра мутIаьерча шекара свеклаш лелечох звеньевой йар Зулийх.

Хала дар юкхьаьш. Бехкеккхаме болх бар. Хьалха дукхьал ше декхараш лерттIа кхоачашдича йоалаш хинна из, 35—40 саго беча балхах жон дала дезаш яр. Цхьабакъда, кхоачашде деза хьалханна латта декхараш халагIа мел хул самукъа доаша йолча цо эшайир халонаш. ВIашагIьелар балха тIера болча къахьегамхой барт бола коллектив. ХIаьта кулгалде эттача дейз цхьа шу дIадихийтадац цун звенос шекара свеклаш кхеяра плаиаш тIехкхоачаш ца еш. Масала, соахка хIара гектара тIара плаиал 109 центнер дукхагIа а йолаш 324 центнер шекара свеклаш чуэра хIара гектара тIара.

Наьккхача толамах кхоачаьбаь Iе Iеха яц Зулай. Цунга хьежна дог-уйла йолаш хул звенора болхлой а. Кхоа-...

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: «Шалинский» совхоза шекара свеклаш кхееча звенона кулгалдеш йола Мичураева Зулай.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Пятилетка укх кхоалагIча шера пачхахьалкхенн плани тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара хьинари низи ца кхобеш къахьегаш ба Шалински района «Джалка» совхоза кхаш леладераш.

Хьалхара хьувкъам — соакка гуралье дIадийна ка бола аьат агротехнико дIадеххача тайпара хиннаьа чу я нийца хIано шоллагIа хьувкъам — плата дIайийна хинна хьажкIаш чуэцаш ба цу боахама къахьегамхой. БархI бIаь гектара тIа я уж чуэца езаш. Совхоза кхаь отделене хьалхехей из культура. Хьувкъам чуэцара бал... вIаштIехьдаьха дIахьу механизатораш.

ХьажкIаш хьонхаш болчар коллективни подрядагIа къахьет. Ерригa хьажкIаш цхьан бетта чуйна иза лаьрхIад цар. Ди тIехьагIа шерата яржаш латт хьажкIаш чуэцарашта юкъера социалистически яхь. «ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдиккен хьадер дукхагIан кхилйтаIа» яхача девизагIа къахьег цар. ХьажкIаш чуэцаш болхкачар балхаhара безам собаккхара моральни материальни мероприятеш отталай.

ХьажкIаш чуэцарашта юкъе яьржача социалистически яхьа итог ю хIара дийнахьа. Хьалхе лелаерий сийна арахец «молнеш», совхоза контора хьалхашка айю цIе байрахи, нотало язкхача комбайнера ду карара-кара тела цIе вымпел, ахчан совгIат.

Шоай хьинари низи кхо ца беш къахьет совхоза кхаш леладераша. Дийнахьара норма кхоачаш ца еш цхьакка а комбайнер яц. Болх сиха беш хиларал совгIа хIара дийнахьа из тIеддика кхоачашбу цар. ДикагIбараш санна дукхагIйолча хана белгтал боах комбайнераш Бахабиев Джалил, Абдулмажидов ХIарон, Алиев Хьамзат, кхай тIара хьатта хьажкIаш дIакхульаш бола Осмаев Хьусен, Бачаев Хьамзат.

Ерригa а ялх комбайн я хьажкIаш чуэцаш. Царех кхоъ Социалистически Къахьегама Турпала Саидов Баудина кулгалдеча бригаде болх беш а. Цун коллектива укх шера 400 гектара тIа кIелый «кура» хьажкIаш.

Кхаш леладераш тIадбуташ ба хьувкъам а. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 50 центнер фуалъаьха хьажкIаш йоал. ХIаьта плаи 35 центнер яр.

Иштта толаеш дика цу бригада коллектива вIаштIехьдоалийт лаьтта леладара культура дакхьара хаддаза йоакхо еш хиларо, меттела тоадашагIа болча кхаш леладерашта карагIдаьна дикка гIулакхаш шоай балха юкъедаьккхаро.

КIезига бац хьажкIаш лелаеча кхыча звенош кхебаь хьувкъам а. Цар хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 38—40 центнер чуэц.

Укх шера тIаийца социалистически декхараш совхоза къахьегамхоша кхоачашдергхилараь шеко яц хIанз. ХIаьта цар дош деннад плаи 2100 тонн йолаш Даьхенна 2250 тонн дIаяла.

ХьажкIаш чуйна мукъадаьнна лаьтта цу сахьата яьба аха доладу совхоза механизатораша. Из болх а сиха бу.

Чуэца хьажкIаш хьатIаэцара дика кийчо яьр хьатта болхлоша а. ХьажкIаш лордех цIенъеш, йокъеш са тесача денз боад къоалабаллалца къахьег цар, царна доккха новкъостал ду школай дешархоша а.

О. ШАДИЕВ.

Советий мехка гIолла

РСФСР

КАЗАНЬ. Кердача хьувкъама свекла чакхъяха йолаеннай Татаре шекара заводаш. Продукце хьалхара парти арахийцай. Кердача сезонага массарел а дикагIа кийчъеннай Буински шекара завод. Укхаза ахы тIа бетон йиллай бийдал лоаттаеча майдашна, дIаоттаьй гидротранспортер, автоподъемникаш. Дукха мукъ тIабода працелаш а тIехьа автомобилаш тIаэца могаш йола буртоукладчикаш. Предприяте хIара денна чакхйоакх цаIа ахи эзар тоннал дукхагIа свекла.

Латвийски ССР

ЕКАБПИЛС. Хьалхара итташ тоннаш дулх пачхахьалкхенга деннад КПСС XXV съезда цIерагIча совхоз. Из чуйоагIа тIадоагIача шера хьалъяргIйолча Латве йоаккхагIа йолча 24 эзар хьакха лелаергйолча комплекса. Баькъда, дикача дахьа комплекса хьалхара аргIа хьалъе йолашше а хьалйора доаьъара цех, доакъер Iоадора, хIаьта бригадин подрядагIа болх беча хьайбаш леладераша хьалхарча деношка а дена ялх эзар йолча хурсех хIараненa ден-бус 420 грамм дулх тIаккхетилга Iалашдир. Хьалха латтача совхоза опытах шерра пайда эц республике. Укх гурахьа дулхи шурен хьачулургья хьахьеш латтача итташ йолча комплексашен реконструкци еча фермашен.

Украински ССР

ОДЕССА. Комсаш промышленни чакхьяха йолаеннай одесски «Совхозвинт реста» специализированни предприятеш. Малх хьежа деноа дукха хиларо Iалашдаьд комсаш мерза хулга — 22 процент шекар доал царех. Заводе юкъейоалаяй сок цахаддаш чакхйоаа прогрессиони технологи.

Молдавски ССР

КИШИНЕВ. Социалистически мехкий къамий метташ дегIахар, грамматика, лексика, халкъаш социальни культурин дакъе вIашн дIахьий хилар — Молдае столице хьайийллача дунен халкъашта юкъерча симпозиума тема. Из вIаштIехьъьлккхай СССР Iилмай Академе литератураш меттен отделенеи СССР АН языкознане Институтех. Форума балха юкъе советски специалистел совгIа даьхьа лоаца ба Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Чехословакие Iилманхой-лингвисташ.

Киргизски ССР

ФРУНЗЕ. Гурахьа чкъьарий лувца болабеннаб Киргизе специализированни боахамашка. Iимаш долча хьалхагIа арабаьннаб Ошски области эггара йоаккхагIа йолча «Узген» яхача рыбхоза бригадашия болх бераш. Тиляшка 350 тонн карп, толстолобик, кIай амур—соахкарчух дикка дукхагIа дIабахьайта лаьрхIад. Республика Iамашкара шера итт эзар центнер чкъьарий доах.

Изза продукци лу боккхагIча Тянь-Шаня Иссык-Куль яхача Iамо а.

Армянски ССР

КИРОВОКАН. Кировокански машинашъхьахой халкъа театре хиннай пхи бIаьлагIа премьера. Из я Арутюнян Жорий «№ 199 йола унахо» яха даьшен бераштен юкъера гIулакхаш белама формаца дувца комеди. Из отталарца театро белгалдир шийн кховзткъа шу дацар. Республике эггара къаьнагIчарех наI дола из дIадоладеннад 1923 шера вIашагIъеллача драматически кружокагара. ХIаьта цун хьалхара актераш бар Закавказье Советски Iаьдал оттадеча тIемаш даьраш. Театра репертуаре керттера моттиг дIалоац хIинзарча юрта, цун наха хетаьлча спектаклаща. ХIанз халкъа театре бIаь совгIа сaг ва шоай мукъа ха дукха езача искусствана дIалуш, царех дукхагIбараш — нагирхой.

Литовски ССР

ВИЛЬНЮС. Литва городашкен юртацкен газ чуйиллара комплексни программа чаккхъяьккхай. Iалама газ хьакхаьчай Пасвалис яхача районни центре. Пятилетка шерашка доагора из тайпа шоаза дукхагIа хиннад республике. ДерегI дола доагор леладе баларо шера миллион тонн кIора Литва хьаба ца безача дакъкхад гIулакх.

Узбекски ССР

ТАШКЕНТ. Воамби чуэцача укх хана яхье баьнначаряя юкъе дукха я дезалий экипажаш, звеньеш, бригадаш. Узбекистана механизатораштa юкъе эггара дукхагIа боамби чуйнаб тахан «Шафирхан» яхача бухарски колхозерча Каримовгiар Мастурен Ильхомен экипажа. Шоай машина буккерчура 42 тонн бийдал Iойоассайир цар цхьан дийнахьа. Делалий коллективашa дикагIа я производственни дисциплина, лаьттанга дикагIа хьож. Къаьстта пайдане я дезала подряд ганначa старашка мех бахача: транспорт, кIазигагIа эш, юртбоахама техниках пайда дикагIа эц.

Туркменски ССР

АШХАБАД. Махтумкуле — туркменски литература классика поэве деноа дIадоладеннад Ашхабадски областе. Бутт хьалха башха-дикача уйланхочун-гуманиста поэтически цIей дIадоладелар из вахьча Красноводски областа Гергез яхача юрта, хIаьта ерригача республике а хилар. Поэт ваь 200 шу дизара хеталаьча деной программаца — художественни деша дикагIча говзанчий колхозий, совхозий, промышленни предприятей къахьегамхоща, дешархоща, студентаща вIашагIбеттабалар. Хургъа самодеятельни чтеций концерташ, литературни викторинаш, вIашагIъехк вай мехка венарашка долча халкъий меттала юкъара тираж 800 эзар экземпляр йолаш укх шера арахийца Махтумкуле произведенеш йола выставкаш.

(ТАСС).

ДИКА ХОАМАШ

«ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикен хьадер дукхагIен кхилийтаIа» яхача девизах къахьегаш ба цхьайттагIча пятилетка кхоалагIча шера Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене воркхIагIа йолча СМУ гIишлошъераш.

Цар шоай низацца балхаш дера кхоъ шера план хIанзале кхоачашъяьй. ХIанз уж болх беш ба 1984 шера чотах. Укх пятилетка кхоъ шера предприятена къахиина цIена пайда 375 эзар сом ба. Из гIулакх вIаштIехьдаьккхад балха ханах бизза пайде ждаьях, гIишлон материалаш кхом беш дIаекийтарех, къахьегамен производствени дисциплина дикача хьала хиларах.

ГIишлонхой теркам тIабеэрзабаь ба боккха лоархIам бола цхьа пусковой объект хана кьалза эксплуатаце дIаялара. Уж я Н. Анисимова цIерагIча Грозненски мазкдаьтта чакхдоаккха заводара ЛЧ-24 яхари Грозненски вышкабетонни конструкций завода номар кхоъ йола цехи. Цига шоашкара къарна хьомхам телаш болх беш я ил. В. И. Зайцева, Р. Кулумбекова, С. Ахмадулина кулгалдеш йола комплексни бригадаш. Цар дош деннад уж цу объект ханал хьалха хьалъаь йистеяккха.

* * *

«Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно - экспериментальни заводе эггара дикагIа лоархIача бригадех цаI я коммунист Тимошенко Алексей Петровича кулгалду радиоаппаратура регулировщикий бригада коллектив. «Коммунистически къахьегама коллектив» яхача цIи еккхарех я из предприятерча коллективашта юкъе хьалхарчарца. Сменни нормаш 140—150 процент кхоачашъеш къахьег хIанз цун хиннача ученикаш Мельникова Александра, Еврощенко Алексея, иштта кхечар. Уж санна бола кхо шортта хилар баккьи долаш вIаштIехьдаьккхад заводе бархI бетта план хана дикка хьалха кхоачаьшъе. ХIанз уж къахьегаш ба укх шера октябрь бетта чотах.

* * *

Къастта дика къахьегаш хиларце белгалъяьннай укх шера Грозненски йиI доккхача завода коллектив. «ТIехьаьусар воацаш ба болаI» яхача тIахьехамах болх беча цо укх шера бархI бетта план ханал дикка хьалха кхоачашьяьй. Нормативно - цIена продукци араяхецара план 115,7 проценти, товарни продукци араяхецара план 108,8 проценти кхоачашийр заводо. Социалистически яхье хьачарна хьонхам телаш къахьег Р. Хаштирова З. Даутова кулгалдеча участкий коллективаша.

Кхыча мехкашкара хоамаш

БЕРЛИН. ГДР халкъа боахаме укх шера хьалхарча ах шера итт процент кIезигагIа дIаяхийтай промышленни бийдален материалаш электроэнергии.

ТIа-тIа дукхагIа я республике хьалхагIе а оттаьча программагIа материально-технически нормашка юкъадаш йола промышленни предприятеш. Масала, Берлински шарикоподшипникови заводе яьаьй хьалхарча наьха хьесаперчу металл кIезигагIа дIадодача подшипника модель. 40 процент лакхдаьд кердача изделе эксплуатационно - технически хьонхамаш.

ЛаьрхIа да изделеш тешаме хулга айдарах хIара шера запасной оттахалаш 20 процент дукхагIа хьае йиш йолга.

Материалаш кхояра лоархIаме да промышленни материалашта обработка дикагIа яр а. ХIанз ГДР тел обработка лаккха йолаш 60 процентал дукхагIа металл. Ер пятилетка чакхйоалаш из 80 процентага кхоачаргда.

БРЮССЕЛЬ. ЧIоагIа забастовкаш ю Белге. Стачкашна даькъа доаццаш за пачхахьалкхен учрежденейн служабайи 850 эзар гарта болхло. Болх ца беш сецай транспорт, почта, телефон, телеграф, кхыйола пачхахьалкхен учрежденеш.

Бельге къахьегамхоша правительствага хьадех чIоагIа дегIаухача инфляце хьаликка шоай вахара боарам лохбеш хиларца балхах лувча алапен доазув оттадаьлга дIадаккхар.

Правительствая профсоюзийн викалаш укхаза вIашагIкхетар цхьанкха а барт ца беш чаккхдьлар. Къахьегамхоша дIаккхайкадир шоай дIадехараш кхоачашдалща къаман юкъара забастовка социйтаргIйоцилга.

ДАМАСК. Сабрен Шатилен яхача лагерашка палестинаш боабар дагалаьца Иордан яхача хин дIалаьцача Малхбузен берда тIерча Iарбий нагирхоша вIашагIъеллача дукха нах юкъе болча демонстрацеша кхерадаьча израильских оккупационни Iаьдалаща Набиус яхача города Iарбий районашка комендантски сахьат юкъедоаладаьд. Манифестацешка даьнаь доацарашта юкъера дукха нах лийцаб. Комендантски сахьаташ юкъедоаладаьд Ад-Духейша, Калиндия, Джалазун яхача палестински лагерашка а.

КАНБЕРРА. Австралийцаш духьалбаьннаб шоай мехках США, Франце, Англе ядерни гера хьедара дукха бийдал доаттаер бахьан. Массавар раьза а волаш тIаийцача резолюце тIа Виктория яхача штата лейбористски парте административни комитето. Австрале правительствага дIаккхайкадаьд урановии руда дIадахьийтара керда сделкаш оттае дага хилар соцаде а деза Францега из доккхара йола ерригa контракташ дIаяха а еза аьнна.

(ТАСС, 20 сентябрь).

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ДОАГIА ДААКЪА ЮКЪЕХЬОШ ХИЛИЙТА ХIАРАВАР

ГI. Ахриева цIерагIа некрановски «Электроинструмент» завод болх бе йолаена массехк шу дахначул тIехьагIа кагирхой хьалхара набор йир № 14 йолча СГПТУ. Цу хана дешз базови предприятена эша тайп-тайнара говзал йола болхлой кадраш кийчъеш хьаенай из.

Карарча шера укхаза дешна эттав юкъера школа чакхъяьнихха ваьнна 150, баркI класс йистеяьккха 90 кагирхо. Ма дарра аьлча, набор яра план Нохч - ГIалгIайчен профессионально-технически училищашта юкъе кхоачашъяь яккхарах эггара хьалха рапорт делар цар республика профтехобразоване управлене кулгалхошка.

Из деррига Iалашдара педколлектив оарцагIйоаккхаш, хьехархошта, мастерашта юкъе организаторски политико - массовии болх беш хинай училища партийни организаци. Цу даькъе шоашта ду денначох, цхьацца низкъалонаш хьалхашка уттарах ца деш дисачох дувцаш хилар укх деношка чакхъяьннача шоай отчетно - хоржамий собране цар коммунисташ. Доклад аьча парторганизаце секретара А. А. Измайлова къаьстта чIоагIа терко тIазза дийцар шоай коллективе беча массово-политически балхах. ТIема-патриотически, интернациональни, къахьегама, атеистически, нравственни дешаех лаьца отчетни юкъа 200 гаргга лекции 400 совгIа беседен яьй. Цу балха юкъе хьинаре даакъа лоацаш хинад «Знание» общества лектораш болча училища кулгалхошеи хьехархошеи: ИИ. Арапиева, Даскиева, Гарноева, Рыбаковас, Цороева, Бокова, нкыбараша.

Из дика да, цхьабакъда, собране ма аллере, укхаза хIанз я вIаштIехьдаьннадац из болх берригаш шоай низагIа хьежжаи КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо дIа ма деххарен лелабеш кулга. Верригнеша а ю леинеш, беседаш хилац вахарца, хьалхашка латтача декхарашца айхха ювзаения.

Дукха лоархIаме мероприятеш чакхйоах училище чу а цун доазол арахьа а кагирхой шоай Дахе езаш, даьй-ноаной оийлен гIулакхаш довзаш, уж хьинаре дIахо дебадеш хилийтар духьа. ТIема сийлен моттигашка гIолла говрашца а мотовелосипедашца а походаш, турпала городашка экскурсеш яьй. Дика болх беш я «Факел» яха КИД. Цунна кулгалдеш я английски мотт хьехаш йола преподавательница Л. Х. Толдиева. Къулбаседа - ХIирий АССР Чермен юртарча ССПТУ-1 коллективаца цхьана интернациональни доттагIала сайреIаш ю.

Иштта, кагирхой сакхетаме дика лераш юташ гIулакхаш да царна торжественни хьале паспорташ дIалулга, уж болхлой класса мугIарашка дIайбар, диспуташ, хьттарийи жоший сайренаш чакхъялар, хан - ханнахьа «Металлист», «Атеист» яха пенгазеташ арахецар, йоагIйоагIача хана социалистически няха итогаш а еш, когбьннарий а тIехьабисарий а балха хьонхамаш вIацни вийсдар, дIадовзийтар. - Цу дерригно хьаду социалистически интернационализма советски патриотизмаи коллективизмаи дог-уйланца кагирхой хьалкхебара эша хьалаш.

Доккхал деш дувцар укхаза укх тIеххьарча шин-кхаь шера училищера дешархочо цхьаккха уголовни зулам дьадац, яхаш. Болх беш хинай «Дзержинец» яха оперативни отряд, № 1 йолча опорни пункте йиллача хана дежурстве нхай халкъа дружинникий кхоъ группа.

Училище, заводе, районе чакхйоахача массови мероприятешка хьинаре даакъа лоацаш ба укхазара дешархой. Цу даькъе хьалхле лелаеш я цар комсомола комитет, хьинар дола кагирхой тхьамада къона коммунист Б. Р. Котиев. Шоай чоте дувца дукха маьхера гIулакхаш дале а собране къамаьл деш нерттера терко спортивно-массови болх дIахо дикина тоабе, художественни самодеятельности болх айбе безаш хилар тIаяхийтар цо. Цу гIулакха шоай низаца де мел йиш яр дьд укхаза, бакъда, училища здани типови ца хилар бахьан долаш спортивни зал яц. Нагахьа санна из укхаза хьае вIаштIехьдоаларе спортивни болх айбара еррича района гIойле хулийташ хIама хургдар цох. Собране къамаьлаш даьчарех цхьаккха висанзар дог лазаш цох лаьца ца оалаш. Цу даькъе шоашта гIо делга дехар цар лакхе латтача организацешкара.

ХIьта завода низаца из дулургдолаш деларе гIулакх бокъонгахьа дахна хургхиларах шеко яц. Цар шоаште эшача цхьаккхача хIамах «ак» алац, яхаш дувцар укхаза. Мастера - преподавателa А. А. Точиева ма аллара, училищах шоай цех доархIаш я завода коллектив, цунга хьежжа йоакхо а ю цун. Цо иштта хьоахадир дешархой къахьегама дисциплина чIоагIъяра де эшараш.

Кагирхой дисциплина чIоагIъяра санна хIана дац аьнна партийни а общественни а организацей хIара денна сагото елга дIадехаш хIама да педагогически болхлой гIулакхаш а. аьлар училища директора Ю. Арапиева. Массава оарцагIвала веза предметниий кружонаш вIащаргIйохкара, цар болй цхьан кога тIа байкхара. Дешара - производственни болх кхы а лакхагIча боарам тIа бакха вIаштIехьдаргдац, нагахьа санна вай мастерех хIаравар кхетам баларе планаш уттаеш ца куле. Коммунисташ цу даькъе шоашкара хьокхам гойташ хила беза.

Собране къамаьл даьча парте а къахьегама а ветерана, кIана пенсе волча А. М. Хаматханова белгалдаьккхар, партен правительстваси кхуваш йоагIа тIехьелерттIа хьалкхеяра чIоагIа терко тIаухийташ хилар. Цу йоаккхонна доагIа нюп луш я училища коллектив. Аз доккхал ду, аьлар цо шоана РСФСР профтехобразоване управлене нарара кара тела ЦIе байраих ялерах. Шоай сий дарга хьежжа кхы а дикагIа къахьега, шоашкара кхы а доккхагIа хьинари низи гойта тIаьхьийхар цо берригa коммунисташ. Цу даькъе царна шоай оагIонгахьара доагIа кочнъостал де шоаш кийча хилар хьа а аьлар.

Докладчика а къамаьлаш даьча коммунисташа а хьоахадир парторганизаце а администраце а къаьстта чIоагIа низи хьинари тIабакийтаза даргдоаца гIулакхаш. ХIьта а царех лаьца хьалда ала доагIа аьнна а хет. Цхьабола цар коммунисташ тIера бац общественни болх бара, из дукхагIча даьнъе кхаь-ших саго беш ба. Из кийса лархIа йиш яц. ХIара коммунист хила веза партийни поручениеш йолаш, къаьстта хIанз кандидатски стаж йоаккхаш бараш а болаш. Цар отчеташка наст-наста ледуаргIе шоай уставни декхараш кхоачашдара бола пар бехктохкам айбе вIаштIехьдаргда. Коммунистий предложенеш, критически замечанеш, собранешка тIайиду соцамаш кхоачашдара хIара денна яхар санна тIахьокам оттабе беза. Уж кхоачашъярах царга ханханахьа хоамаш а деш. Партийни собранеш тоъал лаьца укхаза, уж дика кийчъяра а корта болаш чакхъяхара а дукхагIа терко е йоагIа. Цу гIулакха хьалхе активисташ дукхагIа юкъеозийта Iалашдой аьттув баргба цу даькъе а. ХIьта из деррига тIадерзадь хила деза кагирхой дешарах кхеташ хулга лаккхара, цар дисциплина чIоагIъяра, хьинар долаши нравственно цIена болаши уж хьалкхебара. Из ларде лаьца бар собране тIанийца соцам а.

С. МАЙСИГОВ.

27 шу да Виктор Николаевич Оварина В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коксови цехе воккхагIволе технолог волаш къахьега. Цу дIанхача шерашка итташ лакха квалификаци йола къона специалисташ - операторш кийчбаьб Виктор Николаевича. Предприяте общественни вахаре хьинара даакъа лаьца ца Iеш, шийн балха тIа а денхий толамаш доах В. Н. Оварина. Из за массаве а социалистически яхье хьалха латташ. Дукха ха я цо коммунистически къахьегама ударник яха цIи лелаю а.

СУРТА ТIА: воккхагIвола технолог В. Н. Оварин.

З. БАТЧАЕВА сурт.

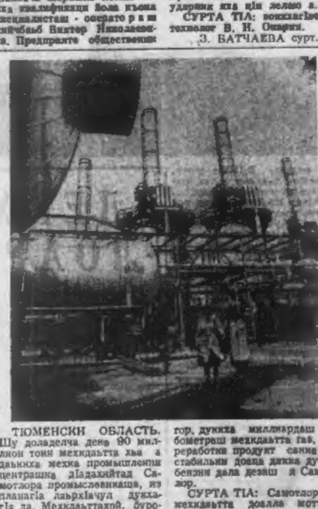

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Шу доладелча денз 90 миллион тонн мехкдаьтта хьа а даьнна мехка промышленни центрашка дIадахийтад Самотлора промыслениаша, из планагIа лаьрхIачул дукхагIа да. Мехкдаьттахой, бурковиий, гIишлохой, транспортникий коллективаш яхье яьнай пятилетка планаш толаме кхоачашъяра. Алхха укх шера 140 миллион тонн доагор, дукха миллиардаш кубометраш мехкдаьтта газ, переработка продукт санна — стабильни доаца дика дукха бензин дала дезаш я Самотлор.

СУРТА ТIА: Самотлорски мехкдаьтта доалла моттиг. Укхаза хьалъьъй мехкдаьтта попутни газ чакхйоаха низ бола заводаш.

Н. САПОЖКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТIЕМА ВЕТЕРАНИЙ ЙОАКХО Е

Доаг раьза а дика белгалдаккха беш я халкъа депутатий районни Советий исполкома а, горисполкома отделаша а. тайп-тайпарча предприятеша а дика къахьегаш хилар инвалидашта а Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъалоцашта а гIулакх дара хьакъехьа. Города советски органаша массе а даьхалъа теркалдаш дз Сийлахь - боккхача Даймехка тIема 13798 даакъалочоаи 2623 инвалидан гIулакх делга.

Каст-каста из болх мишта дIахобода хьаж халкъа депутатий городской Совета исполкоми райисполкомаши. Цхьаццадола хаттараш болхлой заседанешка а къестаду. Иштта, 1981 шера горисполкомо № 292 йола «Грознехбахача Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахошта аргIа доацача хьисапе гIулакх долда» яха соцам бир, пул совгIа, дукха хаттараш къестадир райисполкомий заседанешка а массазарча депутатски комиссешка а.

Горрайисполкомаша хадданза болх бу шийн ханнахьа Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахошен инвалидашен ахийта наькъташи лавленеши тохнаш. Алхха цхьан 1983 шера горисполкоме тахкар цу тайпарча наха ахийта 420 лоткъами залленаш.

Белгтела болх ба вIащаргIбелла а беш а горисполкома отделашен служебашен. Иштта, коммунальни боахама управлене подразделенешка оттадаь да эггара хьалха тIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакх долда аьнна гостиницешка. Царгара заказаш хьанйду телефонашка гIолла, цар йитта еза хIамаш йиттара а цар доалахьарча цIеной территорешe тIа цIено яра а, эггара хьалха латт городерча дукхагIа йолча кинотеатрашки библиотекашки царна гIулакх делга. ТIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакх деш 11 кхача бохкаши цаI промтовариий тикаш я. Диетически столовешка оттадаьд царна специальни дола гIулакх делга.

Алхха цхьан горпищеторга тикаша эша гIулакх деш 1157 тIема инвалид ва. 1-гIен 2-гIен группех болча Сийлахь - боккхача Даймехка тIема инвалидашта вIаштIехьдаьннад кхачам товараш цIагIа дIачукхухьийта, цIейш долча деношка царна гIулакхдара залаш хьанйю.

ТIема даакъахоштен инвалидаштен льготаш хилийтара бола болх хьокаш лелабеш ба транспортен букзамех организацешка а; массе йолча автостанцешка, автовокзалашка а, машинаькъа вокзале а, хьалхагIа билеташ доккхача кассашка а, хIаьта аэропортанна хьалтеха хоамаш да царна аргIа йоацаш билеташ далара. Алхха цу тайпара болча наха лаьрхIа я машинаькъа вокзалере цIа масса (шолагIен ворхIагIен йола). ТIема даакъахойн инвалидийн боькъо я аргIанца боацаш таксомотор лаца а. Бувзама предприятешка дIайолаь специальни учет я тIема даакъахоштен инвалидаштен телефонаш чуяххара.

Финансовн йолча городерча органаша лаьрххIа теркалъю тIема даакъахошен инвалидашен льготаш нийра боькъо моттигера налогаш гулъеча хана. ТIехьонам а лоаттабу цар цу тайпара болча гражданашта шоай хаяннахьа пенсеши алапеши дIатергдолаш. Белггала болх бу тIема доакъахойн инвалидийн цIенчена дикагIа яра а. 1980 шерагара 1983 шера 1-ча кварталага кхачалца йолча хана цIенчена цIа Iалашьяь, вешта аьлча, халкъа депутатий городерча моттигерча Советий лиех фусамаш енай Сийлахь - боккхача Даймехка тIема 98 инвалидан 139 даакъахочоаи. Цу тайпара болча наха фусамаш алара дика къахьийгад Ленински Октябрьски райисполкомаша, «Грознефть» объединение.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахоштен инвалидаштен льготаш лоаттаеча дикка даакъа лоац бытови гIулакхдара системо еча мероприятеша. Фронтовикаша ду заказаш кхоачашдара ханаш лоацъяьй. «Чечингушмебыт» яхача объединене ателье цу тайпара категори йолча клиенташта барзкъаш тегара балхаш кхоачашду лакха квалификаци йолча говзанчаша. «Чечингпрокатразиобыт» яхача объединене прокатни пункташка къаьстта фондаш я царна гIулакхдара лаьрхIа. Мотоколяскашта ремонт яра а эша чIоагIа дефицит йола запчасташ Iалашъяра а дола балхаш дика вIаштIехьдаьхад.

«Чечингремстройбыт» яхача объединене, предприятешка цу юкъа царгара хьайийна 50 заказ кхоачашдаьд.

ТIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакхдара лаьрхIа дика болх бу городерча медучреждениеша. Поликлиникашка аргIа латта ца безаш гIулакх дарал совгIа, шерра шера цар уназцIево тохкаш хьажараш делга оттадаьд. Воккха болх чакхбоакх тIема даакъахоштен инвалидаштен дарбаш дара госпитало. Укхаза стационаре алхха 1982 шера дарбаш деш хилар 1546 саг. Города стационарашка 20 терапевтически маьнги ба царна лаьрхIа. Даймехка тIема даакъахошта лаьрхIа 10 хирургически, 10 неврологически маьнгеш да. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема инвалидашта мах боацаш лу рецептех молхаш, специальни фондаш я цу хьаштаьта лаьрхIа. Протезаш йохкар а мах боацаш да на категори йолча унахошта.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакх дара дола балхаш моттигашка чакхдаьхад, чакх а доах соцобеспечене отделашен райфинотделашен. Райсобесаша удостоверенеш тел тIема инвалидашта мах боацаш дIа-хьа баха боькъо луш, цар документацега хьежжа цу тайпара болча фронтовикашта льготаш и фусамах а, йоахалах а, хих а мах кIезигIа тергболаш. Райсобесашкарча списках царна стройматериалаш а хулийт, царга машинаш а йохк. Райсобесаша даакъа лоац инвалидаш 2 проц. йолча бронях балхашка оттабара а, царна санаторно - курортни путевкаш вIаштIехьъяхара а. лакха спрос йолча товарий спискаш оттаяра а. Иштта, алхха Ленински райсобеса лиех 1979 шерагара 1981 кхачалца царна хьожаьй 15 автомашина. 1982 шера тIема даакъахоштен инвалидаштен еннай 38 санаторно-курортни путевка.

Горрайисполкомашен цар отделашен кхы а дукхха организацешки мероприятеш чакхйоах тIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакхдар дикагIа хилийтара йола.

ХIаьта а цу балхаца хIанз а кхоачамбоацараш кIезига дац. КПСС ЦК-еи СССР Министрий Советен соцама а кхыча документий а массе йола пункт яц хIанз а кхоачашъеш, царех лаьца лакха эффект йола мероприятеш а ма чакхйоахаш. Иштта, укх тIеххьарча 5 шера цкъа а ладувгIаш хиннадац уж дешаш горрайсоветий сессешка, ледара а дизза доацаш а къестадаьд уж исполкомий заседанешка а. Сийлахь-боккхача Даймехка тIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакхдара долча дешай тIехьале йолаш комплексни планаш яц горрайисполкомаша оттаь. Депутатски комиссешен группашен а чIоагIа ледара лелабу из болх. Горрайисполкомий чIоагIа бувзамаш дац цу дешай хьакъехьа райвоенкоматашца а, тайп - тайпарча отраслей предприятешца а, медучреждешца а, бытовой гIулакхдара министерствашца а, профсоюзни организацешца а. Цхьана де дезача хIамай планаш яц из болх цхьанне а бIаргкIала бац.

ТIема даакъахоштен инвалидаштен деча гIулакха дикалга хьажар эпизодически бамал йолаш да, горисполкома а № 292 йолча соцамах хиннача беса из категори йолча гражданашкара кхача лоткъамашка хьажжа деш а да. Геттара кIезига хул хьажараш гIулакхдара хIара сферах лаьце.

ХIара гIулакха лостаме пешний кхоачамбоацараш да. Иштта, сел дика къестадац Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахоштен инвалидаштен йола цIенчеш дикагIа хилийтара дола дешаш а. Шин шерей ах шерен городе царна луча цIенчений юкъера показатель 12 фусам яр Ленин районе. Из чIоагIа лоха хьокхам ба. Цу хьакъехьа дика болх бац Заводской райисполкомо. Наькъ хьашташ кхоачаш ца дой дукха шераш дезарга массе аргIагIа латтачарна баха моттиг яла. Геттара лоархIаме да баха моттиг ялар а кхыдола хьашташ кхоачашдар а хьехархой, медикаш, служащеш болча наькъа. Цу тайпара категори йолча фронтовикаша балхаш деча предприятей а отраслей а шоай фондаш хилац, хIаьта министерствайн управленейн лиех дола хаттараш иттащ шераш доахаш латт къеста ца деш.

Дукха проблемаш йолаш ба фронтовикашта медицински гIулакхдара бола болх а. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахошкара лоткъамаш ух лорашкахьара къахетам а терхам а бац. нташ шоашта. Лоха ба организацей медицински хьажара боарам а. Иштта, 1981 шера царех 50 проц., медицински хьажарах чакхбаланзар, хIаьта 1982 шера — 70 проц. Во вIащаргIбелла бар яа болх №№ 5, 7, 8 йолча поликлиникашка. Дизза кхоачалдеш дац № 500 йолча тIема инвалидашта реабилитаци ярах дола амар. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема инвалидий госпиталах лаьца а кIезига дац ала. Госпиталь но Iалашъю унахошта йолча поарталца а, хьссомацца а, гаьний сомацца а. Средстваш хьахийцац кхачан блоки физкамераши шеръяра а. Сиха ремонт эпаш ххьм я дукхха помещенеш я. Госпиталь алхха 50 проц. нара Iалашъьц санаторно - курортни путевкашца.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема даакъахоштан инвалидаштен бытовой гIулакхдара системе цхьадола хаттараш кхоачаш дийза да. Мастерскоийшка а ательешка а специальни учет яц из категорий йолча наьха заказий. Цудухьа ха вIаштIехьдалац маца а мичча хана а кхоачаш ду цар заказаш. Во оттадаь да мотоколяскашта ремонт яра йолча запчасташ мастерскойш Iалашъяр а.

ДоагIIача тайпара тохкаш а къестадеш а дац фронтовикашта гIулакхдара дола дешаш торговле предприятешка. Укхаза латтъяраш да товарий ассортимент кхоачамболаш ца хилара а тилай болхлой культура лоха хилара а. ТIема Iдоакъахоштен инвалидаштен гIулакхдар дикагIа хилийтара долча хьакъехьа горрайисполкомаша пайда ца эцаш дут укх тайпара хIамаш — предприятей кулгалхой цу балха хьалах йола отчетаци информацеши, цул совгIа депутатски вапросий гIулакхах яраши. ВIалла а лоархIаш яц балха дикагIа йола опыт. ЛерттIа кертагIдахац тIема даакъахоштен инвалидаштен гIулакхдара дешаш актива школе эилтешиа а депутатий деношка а.

Цу мел йолча проблемаша хьахьонх фронтовикашта йоакхо елга социальни декхар хинна ца Iеш политически а деккар долга, из да йоакхо елга шоай тIемахой декхар Даьхена хьалхашка кIема кхоачашдаьчарех. Из болх бахьан советски органаша кхоа йиш яц шоай ха а, средствашa а.

[illegible],
Грозненски горисполкоме бакхтоккхане секретарь.

«Къахьегам мукъабаккхар» яхаш хинноча эрсий марксистски группа 100 шу дизарга

ЭГГАРА ХЬАЛХА РОССЕ МАРКСИЗМ ЙОАРЖАЯЬРАШ

Укх шера аьннй Советски Союза Коммунистически парте 80 шу дуза юбилей белгалйоаккхаш, цу доника маIан долча датана хетадьча деррига лоархIамегIарча документаш тIа хьехайора хьалхаре российски марксистски организаци — «Къахьегам мукъабаккхара» группа. Укх шера 25 сентябре 100 шу дуз цу сатах латташ хинна из группа хьаь.

«Къахьегам мукъабаккхара» группа вIашагIъеллай 1883 шера Женеве Г. В. Плеханова. Народникий (ахаркой хьашташ хьаллийчача разночинци интеллигенцие болам) мугIарашта юкъе 1875 шера хьинаре революционни къовсам дIа а болабь, цул тIехьагIа «Черный передел» яхаш хиннача революционно - народнически группа кулгалхоех цаI хилар дукъх. Амма Россе болхлой болам чIоагIбаларо, К. Марксен Ф. Энгельсон балхаш Iомадаро, болхлошта юкъе ше баьча балха опыто, кхыча факторашa переворот бир Плехановна хийттарашта. Цо дIатIайийцар марксистски мировоззрени, хIаьта хатараш кийса хиларах чIоагIа тешаш а юхааргвоацаш а вола народнически идеологе вритки, марксизма пропагандист, теоретик, Россе цунна еса дика популяризаци ер а хилар. Иштта П. Б. Аксельрод, В. И. Засулич, Л. Г. Дейг, В. Н. Игнатов а чубоагIача къахьегам мукъабаккхара группа программни документий автори кулгалхои вар Плеханов.

Группа из беш бола баррига болх тIаберзабь хинвар берттера цу хIама дар: Марксен Энгельсен шиола лоархIамегIара произведении теоретически кийчо тайп-тайпара йолча читателашта лаьрхIа йола оригинальни сочиненеши эрсий меттала яхара наькъаца Iилман социализма идеиш дIайоаржаяр, хIаьта иштта российски революционерашта юкъе господствовать деш хиннача учененшта критика яри Iилмай социализмата а Россе бахача къахьегаш болча наькъ хьаштешка а хьежжа эрсий общественни вахара лоархIамегIарча дешашта разработка яри.

Юхьанца дена дIаболабир Плехановен цун новкъостлашен, цу хана марксизм йоаржаяра наькъа тIа латта керттера ядейни духьалй хиннача народнически уйлашта духьалара къовсам. Группа дIахтайкадир ше народническо - анархически идеологех хадар, хIаьта Россе общественни уйлашка марксистски зостама нах дIа а йолайир.

Перевод а яь арахьихар группа членаша К. Марксен Ф. Энгельсен «Манифест Коммунистической партии», «Наемный труд и капитал». «Нищета философии» яха К. Маркса балхаш, хIаьта иштта цуй «Речь о свободе торговли», Ф. Энгельса произведенеш; «Развитие социализма от утопии к науке», «Людвиг Фейербах и конец классической немецкой философии», «О социальных отношениях в России», кхы яраш. Дика да, перевод яь а араяьха а произведенеш Россе революционерий марксистски учене чулоацам боза а народникий гIалатерча уйлашта духьала толаме къовсам лоаттабе а торо хулийташ яраш хинна хилар. Группа баь на болх боккха лоархIам болаш бар Россе Iилман социализма идеяш йоаржаяра, революционни интеллигенцешен хьалха латтача болхлошта юкъе уж чIоагIъяра.

Плеханова группе балха вож лоархIаме лостам а хинна дIаттар цун доакъоллоца оригинальни марксистски произведенеш кийчъеш хинна хилар. Цар тIа пропаганда йора марксистски хьехама, народнически доктринашта критика йора, цун эсала моттигаш гучайоахар, марксизма керттера положенеш Россе латтача хьелаца творчески таръяра хIийлен тIа Россе революционни болама лоархIамегIарча дешашта разработка йора. Группане карагIдайхача дикадерех цаI латтар, довзол дехьа цензура а йоацаш араяьхаш хинна цун литературни произведенеш. В. И. Ленина ма аллара, «деррига дувц опыто хьахьокхача бесса, болхлой болама чулоацамахи цун деххарехи кийса дувцаш духхьал уж мара йоаца марксизма идеяш систематически ерригча практически выводашца хьахьокха духхьалца йолалла хилар». (ПСС, т. 25, оагI. 95).

Группа кийчдаьча оригинальни балхашта юкъе долхаш да эггара хьалха «Социализм политически къовсам», «Эрсий социалистий политически декхараш», «Историх йола монистически уйлан кегIдахара дешв хьакъехьа» яха Г. В. Плеханова книжкаш. ТIеххьарча произведенех Ленина аьнад, эрсий марксистий бIарчча воахал кхетам беннаб цо. «Болхлой библиотека» аьнна цIи а тиила арайаккха брошюра ерригаш а 12 яр.

«Социализм политически къовсам» яхача балха тIа российски хьалате тIа а тоахадяь дуац Плеханова марксистски учене керттера положенеех. В. И. Ленина аьнад Плеханова цу балхах программа из, эрсий социал-демократизма мирососзерцани юцаш кийнна да аьнна. Цо дIагойтад, белгьли иштта а белгтала хIана а эрсий революци декхарийла я социализми политически къовсами вIашагIтоха, болхлой масса стихийни болам революционни болама к дIатоха, классови къовсами политически къовсами вIашагIтоха.

Г. В. Плеханова дIагойтад политически къовсам тIа ца эцаш анархически отказ дар кийса доацилга, народникаша политически къовсам яхача поните маIан, заговорах тар а деш. Геттара готдеш хилар. К. Марксен Ф. Энгельсен «Коммунистически парте манифеста» моллагIа бола классови къовсам политически къовсам ба яхаш йола положенеш ноагIаралла а лувцаш, цо кертагIдоахар; моллагIча политически къовсама тоъам баьккха шаьс я алхха, нагахьа санна из классови къовсам бале, къаьст-къаьстача интеллигентий выступленш а йоалача. Терхам тIабехийта беза, белгалдаьхад Плеханова, шийн лоIамех йола пролетарски парте хьаяра.

Iалавмате довккий дIа «Къахьегам мукъабаккхара» группана бернштейнианствано, анархо - синдикализмана, кхыча антимарксистски теченешта духьала лоаттабьча къовсаме карагIдайхараш. «Къахьегам мукъабаккхара» группа болх беш хинна 20 шу (1883—1903 шш.). Г. В. Плеханова, В. И. Засулича, П. Б. Аксельрода болх баьча ханах эггара декагIа, эггара бернатегIа хинно, уж революционни марксисташ хинна юкъ я. Группа членаша даакъа лаьцад эрсий юкъара политически газет хинна «Искра» арадоккхача, РСДРП II съезди цун программни документаш кийчдеча. Съезд болх беш хиннача хана В. И. Ленина цхьан тIехьагIа большевикаш аьнна цIи дIалаьта [illegible] хьаллаьца вар Г. В. Плеханов. Амма нердача тайпара йола пролетарски парти хьаяь РСДРП II съезд хиннача тIехьагIа Плеханов а группа кхыбола членаш а меньшевикий лагере — эрсий социал - демократе оппортунистически дааньаца бисар.

РСДРП II съезд хиннача тIехьагIа Плеханова меньшевизмаиех оппортунизмаиех, дунен хьалхара тIом латтача шерашка цун социал - шовинизмаиех критика а еш, Ленина лакха мах бора 1883—1903 шерашка цо язъьнча произведенеша, нертагIдоахар уж лоархIаме а юнае хьаш а хилар.

Дунен халкъашта юкъерча социал - демократашта юкъе шерра йовзаш яр Плеханова цIи, лакха дар сий. Цо даакъа лаьцад ерригача дунен халкъашта юкъерча социалистически конгрессашка. Ф. Энгельса лакха мах баьб Плехановен цун соратниконшен баьча балха, гIо даьд группа членашта хьехараш деш, шийн йIаьхий революционни опыт тайшьай, марксистски литература кхайийтад.

«Къахьегам мукъабаккхара» группа исторически лоархIам латт цо российски социал - демократи теоретически хьаьв хиларах, марксизм дIайоаржаеча доккха даакъа лацарах. Россе общественни а революционни а уйла течени из хилар дIа а гойташ, марксизм чIоагIъяь дIаоттаярах. Амма кхы а дукха шераш хьийнад В. И. Ленина цуна тIехьарчарнен тIагIертта идейни къовсам а лоаттабеш марксизм котъяккхара, цунах Россерча болхлой болама теоретически кIийле яраш.

Владимир ПРОХОРОВ,
исторически Iилмай кандидат.

(АПН).

Къахьегама дика толамаш доахаш хилара йовзаш я Грознера кондитерски фабрика коллектив. ДикагIчарна юкъе а дика болх беш хилар да белгальлвли я зарадица Иченко Мария Федоровна. Дукха ба фабрика цо шоай говзал йиза кара а ерзайита хьаьнала болх беш болча кагирхой. Царех цаI я Мунаева Малика. ХIанз Мария Федоровнайца цхьана сменин задание 120—125 процент кхоачашъеш хьайоагIа Малика. Хьехархча раьза я шийн хиннача ученица.

СУРТА ТIА: Хьехархча Иченко Мария Федоровнаи цун хинна ученица Мунаева Маликаи.

И. ПЛИЕВА сурт.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРА

Дика ховш да, таханарча дийнахьа вай вахаре мел лоархlам болаш я газ. Цо дlоахду цlеношк, цун новкъосталца кийчбу кхача, лаьрхlа вартвоацаш боккха лоархlам болаш я из вахара массе доакъошка.

Цудукъа «Чечингазстрой» треста болхлоша иван хьинари кходац газ чуюллаш ма хулла хlара шера дукхагlа объекташ чуозара. Цхьайттлагlча пятилетия кхоалагlча шера 61 км. газопровод йилла яких езаш да тхо, хlаьта цунах 41 км. юрташка йилла еза. Газ чуйилла еза 6500 квартира, 13,7 км. къаьна газопроводаш хувца еза.

Тресто кlезига болх бац юрта боахама министерства ванзах колхозашкеи совхозашкеи газ юллаш. Иштта газ юлл «Чечингплодоовощхоз», «Чечингушвино» яхача аграрно - промышленни объединенешта чуйоагlача объекташка а. Газ йиллара балхаш чакхдала гарга да таханарча дийнахьа Малгобекски, Назрановски, Наурски районий юрташка. Цунца цхьана дlахьош да республика къчча юрташка а газ юллилга. Укх шера эгтара хьалха газифицировать даь хургья Чечен-Аул, Белгатой яха юрташ.

Газ йиллара балхаш чакхдаргlа укх шера г. Грозне, Малгобеке, Гудермесе, иштта республика къчча городашка а юрташка а. Сетевой газ йилла вlаштlехьдоацача моттигашка кова газ чукургйолаш емкосташ уттаеш болх бу тресто.

Цхьайолча хана тха балха раьзв боацача наьха жалобаш ух тресте меттал, лакхерча инстанцешка а. Нах летть, lана вамадахьа газ геттара кlезига хьаьец яхаш. Из ишта дац, газ массе хане а цхьан боарамах хьаухаш я lай а аьхки а. Цхьабакъда, коммунальни объекташна lай из дукхагlа дlахийта езаш хиларо, бахача наьха цlеношка йода газ кlезиглу. Из кхоачамбоацар дlадаккхара хlано хьалъе лаьрхlа я йоаккхача диаметрах йола газови отводаш. Уж хургья хlано хьалъеш латтача Моздок - Гяз - Магомед яхача газопроводах хьакъасташ. Цу газопроводо торо лургья Западно - Сибирски газаца ерригa Къулбаседа Кавказ а Закавказье а lалашъе. Цунах хьакъасташ йола отвод чакхъяргьн Шелковски районa лаьттанка гlолла.

Тlеххьарча хана маьхха а маьхха-булочни а изделеш городе бахача наха тоъал арахеца вlаштlехьдалац Грознерча хлебокомбината. Из дуваденна да цу комбината лоаттадеш дола газови доатор эшшача боараме ца хиларах. Духхьал цу предприятена шийна лаьрхlа 5 км. дlоахал а долаш газопровод йилла лаьрхlад «Чечингазстрой» тресто. Хlаьта шийна нийза хьинари кховердац йиллача ханал хьалха из йистеьнхара. Цо торо лургья Грознера бахархой хьашташ дизаргlа кхоачашде.

Хьалхашна латтача декхарех толаме лоархlаеш хьайоагlарех я тха коллектив. Укх шера ялх бетта баьча балхах социалистически яхье шоллагlа моттиг яькхар тресто республика гlишлош еча организацешта юкъе. Из бахьан долаш Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Сийлен грамота елар коллектива.

Во лоархlайнвар трест бархl бетта йолча пачхахьалкхен планах а. Бахача наха гlулакх дара декхараш массе долча хьокхамашна дийлача 100 процент кхоачешдир, кlаьта юрташка газ йиллара план 101,0 процент. Планах 3631 квартире газ йилла езача 3636 квартирашка йиллар. Гlишлои - монтажни балхаш дара план кхоачашйир 102 процент.

Ца хьоахабича баргбацар укх толамаш доахача шоашкара масал гойташ къахьега нах. Цlерех ба Къахьегама Сийлен III степени «Знак Почета» яхачеи орденийн навлер, газосварщик В. М. Дорошенко, газоэлектросварщикаш А. Романченко, И. Идрисов, слесарь Темирбулатов, иштта кхыбараш.

Шоашкара доагlаш дола давкъа Кхачан программана юнъедахьа гlерт «Чечингазстрой» треста коллектив. Сунженски СпецСМУ-на гаьна боацаш хьалбеш латт гlонна бола боахам. Укхаза хьалъьий желаш, тоъаргдолаш доакъар а lалашдаьд 200 устагlа ба боахаме кхоабаш дулха лаьрхlа. Цо торо лургья треста болхлой дулхаца lалашба а совдаьнар заготовительни конторе гlолла бахача нахага доххa а.

Хаьп хургдар массадола хlама тха дина латт аьлча. Нийслу къахьегамех производственни дисциплина телхаш бола нах а, балха хахх бизоа пайда ца эдаш бола нах а. Администраце а, партийни а, профсоюзни а организаце новкъосталца ленна ахар санна кхетамна болх бу оаха цариш.

Шоллагlдар фуд аьлча — поставщикаца газови горелкаш во лоаттяр бахьан долаш наьха цlеношка газ чуйиллара балхаш тlехьедувл. Цудухьа раьза хилаш бахархой шоай хьаштан диазагlа кхоачашдеш ца хилча.

Лоаща аьлча, треста коллектив шийна нийи хьинари кходергдолаш яц цхьайттлагlча пятилетия декхараш планаши кхочашъяра.

С. АРЖИЕВ,
«Чечингазстрой» треста ПТО начальник.

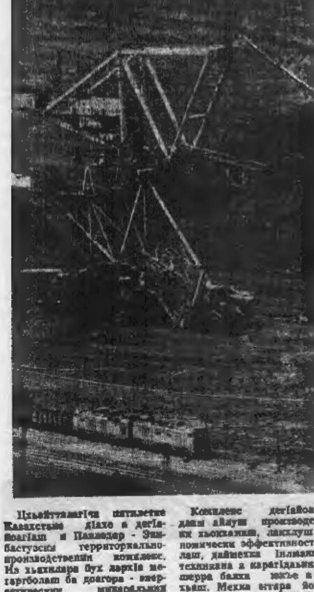

Цхьайттлагlча пятилетие Казахстане дlахо а дегlаоагlаш я Павлодар - Экибастузски территориально-производственни комплекс. Из хьахилара бух лаьрхlа мехтарбола ба доагора - энергетически минеральни кхоачамаш укхаза ломагlо хилар.

Эгтара дерегlча тlера хьайиллача кицара бакхха йиш йола кlор укхаза хилар бахьан долаш укхаза хьалъеш латт йоккхий электростанцеш. Хlанзе а болх беш я кхо миллион киловатт низ бола ГРЭС-1, хьалъеш латт ГРЭС-2, йоккхи я тlехболкха низ бола Урале; мехка Европейски дакъ тlа, Сибарегlа йолха электропередачий линеш.

Комплекс дегlайоагlа даьи айлуш производственни хьоххамаш, лакхлуш экономически эффективность йолаш, дайнехка lилмана а техникана а карагlдьинйраш шерра балха юкъе а кхухьаш. Мехка эгтара йоккхагlа болча тlера хьайийллача «Экибастузуголь» яхача объединене «Богатырь» яхача разрезе кlор боаккхаш я низ бола роторни экскаваторш. Цу разрезе шера 50 миллион тонн кlор боаккх.

СУРТА ТlА: «Экибастузуголь» яхача объединене мехка йоаккхагlйолча «Богатырь» яхача тlера хьайийллача разрезе кlор боаккхаш [redacted].

Н. КУЗНЕЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

ДОТТАГlАЛА МОТТ

Эрсий мотт—дунен тlа лоархlаш долча меттаех цаl, дукха миллионаш нах а дукха къаьмаш а долча Советски пачхьалкхен мотт дунен тlарча халкъашка дlадоавийташ ба экономика, lилма, культура декъе советски нахе доаза башта-дина толамаш. Тахан дунен тlа арадовлача дикъ кинашк кхоъ цу меттала арадуа, СССР араьа из lомабеш 23 миллионал совгlа саг ва.

Малхбузен полушарерча эгтара хьалхарча социалистически пачхьалкхене — Кубе эрсий мотт дерригача халкъо бокхьонца уйла тlайохийташ а хьахтдолаш а ба.

АПН корреспондентац Гавана къамал деш Поль Лафарга цlерегlча Кубе кертера йолча кхьча къамий меттай Лакхерча подагогически институте ректора Роберто Эрнандес Осиарнса аьлар:

— Куба шерра а массаза а эрсий мотт lомабара бьхипа хьахзара гlо лаьрхlа йиш а 1962 шера бехке-динача советски вздарзочун Максим Горьке цlерагlа бола эрсий мотт lомабу школа хьахилар. Боккха лоархlам болаш дар 1961 шера 22 декабра Кубе массавар а дийше воле мохи ба аьнне дlакхайнабара хетелча Гаване lалаьмата йоккхача митинге Фидель Кастрос даь къамаьл. Кубински негlрлоша кхайнаш цо белтагар социализм хьаьзача кетархой лоархlамеча декхарех цаl — эрсий мотт хьета квалифицированни мьерхой талмачаш кийбар долга.

Цу хана дена дукха ниъ баьб. Дукхa хlамаш даьд республике эрсий мотт lомаберен хьешрен. Геттар барната [redacted] тlеэьара шераш: 1977 шера болх дlаболабир А. С. Пушкина цlерегlча эрсий метта Москови института филиала. Белза керттера де вералар — Кубе эрсий мотт lомабера а хьехара а литература, СССР йоазийтаре болх беча кубински организацешта эшаш дола lилман гlо долга.

Цу шора М. Горьке цlерегlа кхьча къамий меттай Шкелен талмачий Гавански институте вlаштlехьарах хьахилар Поль Лафарга цlи тилла йола кьача къамий меттай Лакхера подагогически институт.

Хlанз мехка бола бош да эрсий мотт хьехе кубински хьехархой доккха эскар. Церех дукхагlбараш шоай хана Советски Союзе лакхера дешаре заведенеш яьхай. Цар дега гоем а кулаш советски халкъе мотт, истори, [redacted] дlайовзийт шоаш болча балхана ладугlаршерах хьалхеберштэн.

Ер да Кубе пхе шерал дукхагlа бола беча филологически lилмай кандидато Ященко Алексей Иванович дувцар.

— Хlанз республике эрсий мотт lомабеш пхе эзар гаргга кубинец ва. Мотт lомабара формаш тайп - тайпара я: юкъердешаре юкъера школаш техникески училищаш, кружокаш, очни радион курсаш. Эрсий мотт lомабеш ба практически ерригача дешаре заведенешка, хlаьта иштта кубинско-советски доттагlала Ассоцаци йолча а советско - кубински гlулакхаш вlаши цхьана лелодеча объекташа а.

Кубински специалисташен жакархошен советски коллегаца творчески гlулакхаш а леладеш кийн а ю чакхъьхай педагогически вузий студентий СССР литературан мохни lомабечара йоакхе программа. Къаьстта лоархlам болаш да эрсий мотт хьаа кубински къаман кадраш кийчъер.

Эрсий меттаца Кубе хьаштдолаш дукха нах хилар дувзадена да вемаршка бола Советий Мохк дикагlа бовза, цун халкъа истори за, цун культуран тlеьаленах кий, советски lилманан техникенан карагlдьинари цун толамаш шоашта довза гlертаы хиларца. Из кхетадеш а да. СССР ма йий Куба халкъенна цlенача дег тlера доккха новкъостал дьор а дlаво дена яр а. Алкха вай долча беагlа кубински доттагlий шоай дьзане лараргажьча опытан знаменем тlалагlа пайда эцара дуъа.

СМИРНОВ Юри,
АПН себ. корр.
Гавана.

ГДР. Массехк шу хьалха Германски Демократически Республике Енпвальде (Котбус округ) аха моттиг йолга кlезигчарна мара хацар. Укхазара геологашта коробир тайна кlор, гlишлонхой белабелар керда йlовхалца болх электростанца хьалъе. Енпвальде юкъа йолделар беррчгачa мехка. Хlанз Енпвальде йова Советски Союзе а къьча социалистически мехкашка а, хlана аьлча из ГДР-ера йоккха гlишло — интернациональни я. Из хьалъю социалистически мехкаша. Проектан низ 3 миллион киловатт йола ТЭС котбусски энергокомбината керттера предприяти хургья хьалъаьлча.

СУРТА ТlА: ахнера балхаш дергдола конструкци вlашагlйоллаш латт.

АДН — ТАСС сурт.

АФГАНСКИ «БЕЖЕНЦАШ» ИРАНЕ

...Сатоссаш латташ. тегерански маьждигий минарашт тlара бусалба хахага lуйра ламаваш де яхаш салоташ дехкача хана, Варамин яхача тlоаньагьа юкхе атlача еттача кирпишхех ьчa здание гаьна йоацаш машин сецар. Цу машина чура арайиккхача герзаш е долаш хинначa кхаь саго, вертах хlама теха хьакъала чура а аьккха, дийнар хьуо. Наlараш а кагъаь завода чу хинннача кооперативни тиха' чура ерригa хlамаш араьхар. Гаьна йоацаш лаьттача, чу тхьайса улаш ши саг волаш хиннача, грузовикках бlарг кхийттар налетчиний. Герзаш тlа а уттадеш, шоаш лелхъаль хlамаш парга шоай машинаца дlаяхьийта гlертар бандиташ. Дуьхьале яь шофер яйра пар, цун напарника чов йир, тlакха машина дlайихар.

Массехк дe дьеначa гlолла цlаьхха из хlама де белар бандиташ, цхьабакъда миналe нарад тlакхачар бахьан долаш шоаш хьош хинна хlамаш а тlехьа хьалийцар [redacted].

Дош тохкаш гучаделлар зуламхой малаш-б. Уж хинабар апрельски революци хиннача тlехьагlа Афганистанера байдда a Иране чуийцa a бола «Дина гlулакх бахьан къовсам лоаттабу афгански къовсамхой» оалаш бараш. Из истори нахалдаькхар «Кейхан» яхача ирански газето.

Хlаьта из дукхьал цхьа хинна хlама а дац. Цхьа, дан доаш афгански эмигранташта карегlдуьлча «деналерча» гlуллакхех хоаж ца [redacted].

«Эттелаат» яхача газето хоам бир, масала, кхаь пассажира — афганцаша автобуса шофер верах. Вера бахьан да, автобуса чу гlандашта тlатеха хlама урсашца тедаш боахкаш, ма теда, иштa исгаргдаш алар.

Къоалаш дар, нах боабар, низаш дар, дерегlа хlамаш ялар виттa дa афгански эмигранташ юкъе болаш деча зуламий цхьадола даакъа. Ирански полице кулгалхоша яхачох, духхьал цу нахах латт хlана мехка организовайно зуламаш дерий керттера даакъа.

«Паргlато бахьанарча къовсамхой» керттера занятие я контрабандагlа наркотикаш кхахьар. Ирански газеташ къоарза даьд укх тайпарча хоамаш: «Мешхеде дlа ца йохийташ соцаьй афгански контрабандистий группа. Лулаца къикхай 51 килограмм героин». «Тегеране къайлагlа героин йохкарагlа лийцaб афганцаш Голь Хосейни Дауди». «Мешхеде афгански контрреволюционерa хьаьнкхай 49 килограмм героин». «Афганий группа лоацаш гучайьний массехк килограмм героин пхи миллион ирански риал совгlча маьхка валютех»...

Наркомане проблема чlоаргlа яра латтача Иране. къайлагlа «кlай lоажал» лоаттаерашта юха а йоагlаш чlоаргlа агlазьяха я общественность. «Кейхан» яхача газето хоаттамаш даьча иранцашта хетачох, наркомана цlенъаль дlаяххара, эгтара хьалхарча аргlана дe дезар дa мехка наркотикаш хьачуххкухьаш бараштa дукхьала эгтара чlоагlагlа къовсам болабар.

Цхьабакъда, Ирана доазув афгански контрреволюционни бандиташта практически хьадийлла хиларах пайда а ийбеш, цар вlаштlехьхьакхай наркотика торговли. Цу торговле луча доходий доккхагlа дола дакъа афгански контрреволюцена керте латтарий кисе дода. Цу деятелаша геттара шоакъ а яь хабараш дувц «Ислам бахьан лоаттабеча сийлен къовсамах», амма бlехача бизнесах пайда ийбе эхь хетац.

ЦРУ юха ца оззаш телача хlамилгех кхоачам ца беш болча Раббани Хекматияри санна болча бандитий кулгалхоша исламски лозунгашца хьула я еш, фактически хьаьай шоай вахар «ходзара» оша средствашт лоаттаеш йола шоай доалахьара мафи. Кхетадеш да, нерте латтараш шоаш-м лхьац наркотикий тюкаш довзол тlех, хlаьта полицеца деча доенашта юкъе даакъа лоацаш а хилац. Царна хозагlа хет зуламаш а деш lоадеш дола ахчаш швейцарски банкай сейфашка дlадехка дlаххухьийташ.

...Цунца цхьана хlара lура Хафте Тир яхача тегерански майдана гаьна йоацача моттиге гуллуш я афгански эмигрантий тоабаш. Даха бесаш, дукха къахьегаргlа шонкиш яьнна кулгаш, тlаюлаш тlолхаш а йолаш болча цар пунах а сахьаташ доах шоашта моллагlа корабаь а бе болх нораберга догдоахаш латташ. Уж нах ба моллагlаш санна бола къахьегамхой, феодалаши капиталисташи хьиннарий пропагандах тийша а тийша, царна тlеххьа эмиграце баькхаб уж, толашагlа дола вахар лаха. Къоалехи контрабандахи баха а ца лоаш, боацача маьхах балхаш ду цар. Къыметтел ирански кепа йоазув а дери ца дича далац. «Дукххача бетташка болх бича цар lоазе вlаштlехьдар геттара кlезига ахчилг мара ца хиларам, хlаьта из а мехкара дlадахьа йиш ца хиларам».

Къайле йолаш дац, дукхагlа бола эмигранташ хьогте а шоай мехка дlабаха гlерташ хилар. Цхьабакъда, иштта атта дац из кхоачашде. Бандашта керте латтарий худлаша кхерам тlалоаттабу Иранерча афгански общинана. Демократически Афганистане юхавеха венача «юхавьннар» доархl, цунна чlоагlагlа дола таlазар ду.

Ирански lаьделаша а юхаувз уж. Хеталуш да, цар хьогте а соцае де дезаш дар аьнна афгански «сийлен къовсама» бlухой угловни гlулакхаш, маьрша беха а къахьега а безам бараштa цlабаха бокъо а луш, хlана аьлча Иране чу а дукха ба, тlом латтача, экономически хьалаш хала долча, бе болх ца хилар совдаьннача хана афгански эмигранташа цlенхашттара проблеиц оттальй мехка хьалхиина. аьнна хеташ бола нах.

Цхьабакъда, Ирана кулгалхоша, хьалха мо мара тlаьоац шин мехка юкъерча гlулакхашта нормализаци яра а Афганистана гонахье эттача хьалашта, къоастадаь «аьлех бежанций» проблемана, политически урегулирования яра наькъаш лохача даакъа лацара а тlахьехаш ДРА правительстова шоашта хьалхашка уттаду дешаш.

Иштта, исламски революцехьхой рупор йолча «Пеяме Энгелаб» яхача журнало язду, цхьаккха а «во хlама» доацца афганцаша Иране деш, дукхьал моастагlий бола моллагlча общества моллагlча саго дер санна дола царгара даьнна зlамига гlалат а доккха де гlерташ.

Отта доагlаш дола хаттар отт: малан бандиташ селла чlоагlа хьаллувцар, хlана доах цо цар га? Цу хаттара жоп ду, вай цlи яьккхача «Пеяме Энгелаб» яхача журнало. Уж дерригa гlалаташ цар дара бахьан хинна хиннад шоана, афганцех бола вежарий «бокъонца болча исламa дух» чуйоланза хилар. Журнало могаду афгански контрреволюцаонерашта къаьсттача программагlа дина кхетам балар. Масала, могаду «механшахрах» оалаш ярашка — «хьаша тlаэцаш йолча городашка» (вешта аьлча, лаьрхlача лагерашна) нурсаш вlашагl а ехкаш опытни ирански афгански хьехамчашка царех «сийлен гlулакх хьаллоаца къовсамхой» бара афганцаш «lомабелга а кхетабелга а».

Р. НАДЕЖДИН,
АПН корр.
Тегеран.

Специалиста хетар

НАТО-и Японии

Духьале йоацаш вlашагlкхийттача Штаташа шоашка ле аьн - аьннар а деш, тlеххьарча шерашка дукха къахьийгад НАТО мехкаша дунен халкъашта юкъера хьал эгтара лаххерча лагlага кхоачадеш ирдара. Оашош уйла елаш: практически ерригa Советски Союзо, кхыча социалистически мехкаша яь машара дагара конструктивни предложенеш е юхаетт, е дийа я во я а аьнна хьоа а ца еш ютт. Советски предложенешна хьажара метта шерра йlаьхлача хана лаьрхlа йола тlема мускулаш алсамьяхара программа кхоачашъе йолаеннай Вашингтон: сихъь кийчъеш латт «МХ», «Першинг-2» яха ракеташ, арахеца кийчъеш я хьалхагlа тоха лаьрхlа «Миджитмен» яха керда ракеташ. Оттаеш я «Стелс» яхача кердача бомбардировщика разработкаш, модернизаци ю «Огайо» яхача атомни сумбарина модификаца, тlаетталуш латт сихладашкара нейтронни бомбаш, химически бинарни снарядаш, тохкамаш деш да лазерни герзаи космически гlема системаштех...

lоажал хьеча конвейера сихду ший болар. Керттера по де лерклар да тlема кийчо яра социализмал тlехьялар, ший лоlам цунна кач боллара йолча торонга кхачар. Июль бутт чакхбоаллаш хиннача «МХ» яхача ракетий производства программа могаяра аьча пресс-конференце къамаьл деш, американски президента духхьал дlаьалар:« Цу ракеташа новкъостал дергда хlанзарча дунен тlа Америка лидирующи роль лаххъе. США низ болашагlа ме хул, чlоагlагlа хургба машар. Из дезаш ду вай далла «ламаваш». Дерргa тlатоха хlама ца эзаш кхетадеш да — лаьца ниъ ба конфронтаци яр, дуне ххы а жlогlа из хlалакдергдолча цlера гарга тетташ дола геро хьаделга сихдар.

Тlеххьарча хана милитаристаша леладеча цу гlулакхашта юкъе тlа-тlа къьгагlа гуш да американски империализма глобальни стратеге ххы цхьа хlама. Дуьцар да Япони ма хулла чlоагlагlа атлантически блоках, ший экспансионистски уйлаш къайлайхьа а дата йоацача агрессивни тlема альянсех ехха гlерташ хилар. Ала дезаш да, хlана болаш болча премьер-министр Накасоне керте а волаш болча японски кулгалхоша «кхетадеш» а тlаэцаш а хилар океаней дельара хоза хабараш. Японски премьера тlеххьарча выступленеш хьадача гlулакхашен йоах цу дакъе Японена а машара кхераме йола эволюци хиннай.

Цхьа-дале, японски кулгалхой фактически бокъонца раьза а болаш дlатlаэша ба Вашингтона глобальни масштабе да лерхlараш. Вильямсбурге эгтара йоккхагlа йолча капиталистически пачхахьалкхенашта керте латтараш вlашагlкхийттача хана, Накасонo фактически дош денад Японех атлантически блока йола «фордa чу lочуlоргйоаца авианосец» сигья ше аьнна. Цул тlехьагlа дукха ха ялалехьа Токио вlашагlкхийттар къулбаседаатлантически ассамблейн японски оагlони делегацеш. Дийцар дар «НАТО в Японе а хьашташ лорадара» тlадерзадаь деча гlулакхашта «координаци» яра дош. Лоацача хана Японе хилар малхбузенгермански, английски, французски делегацеш. Цар a дийцар «советски кхерама» дукхала деча гlулакхашта «координаци» яра дешаш. Цу юкъа Японе иха делегацеш сов дукха хиларагlа «натовски кlнра» аьнна пlи тиллай цу деноех. Японски оагlуа, аздора «Нихон Кейдзай» яхача издане, кертагlдоахар «Советски Союзаара гlулакхаш глобальни позице тlара леладанза дарг ца хилар, Европа кхерамзлени Азе кхерамзлени кlайле цаl а лерхlаш». Фактически дlадоладаьд Японена «натонзаци» елге, цунах НАТО официальни воаца эзнатски член а веш.

Шоалагlа-дале. Токио тахьа дукхьал дийца lеш бац тlема низ совбаккхарах. Цига деш латт гlулакхаш. Духхьал чакхдаьначa финансови шера 7,7 процентагa кховчаш лаххьелар тlема гlулакхашта йола расходаш. Укх шера ихы а изаел лаххлургья уж. Цунах лерхlа деца из кховчаш йича Японех тlема кийчо ярга диллача низ болашагlа йолча пачхахьалкхенех наl хургйола. 1983—1987 шерашта лаьрхlа йола пхе шера план кховчашъе йолаир. Плана тlа лаьрхlа да пхе шера геро хьадар сихдарга дlадоккийтар 16 триллион иен совгlа яхча (керда хи тlа лела кемаш, хи кlал гlолла лела лодкаш, самолеташ, танкаш, кхыйола тlема техника). Японски премьера дукхаза заявленеш яьй, паргlатон демократии лораеча Японе доаца тlема даакъа дикна доккхагlа хила йиш я. хlана аьлча экономически торонаш йолаш я из яхаш.

Кхоалагlа - дале. Токио массанена а хозаргдолаш дувцаш дац, амма цига ховш да, социализмал тlехьала гlерташ йола США юхаяртца хилар, ший таьна яхара низ юкъера бола ядерни средствааш Малхбузен Европера меттах, Малхбузен Азера СССР тlаьхьажара а. Пентагона директивни документаш тlа белгалдаь ца lеш, плана юкъедахьа я кийчо еш а да из хlама. Хlаьта хlанз болаш бола японски кулгалхой цу гlулакха дукхьала хургба аьнна ала йиш йолаш дале а тамаш я. Вашингтоно ший хур ду, политически, экономически, кхьча гlулакхий системаца Япони ший экспансионистски плашаш кховчашъяра юкъейоалас гlерташ. Японе хlанзара кулгалхой фактически цу кхерамеча новкъа болхаш ба. Уж хеташ ба, дагадоххарагlа аьлча, антисоветизм совъяккхара наькъаца, цхьан оагlорахьа, японски, вокх оагlорахьа, Вlашагlкхийттача Штаташтех Малхбузен Европа мехкаштех юкъера дукха торгово - экономически вlашдухьленаш лаьгlъялургья аьнна. Натовски мехкий лидерашта «даьтта хьаххача», экономически дешаш дувцачара шоай конкурентни позицеш чlоагlлургья аьнна хеташ ба японски кулгалхой. Цхьабакъда, массанена а къаьгта гуш да, селлара принцип йоацача позице машара гlулакхай бухсоцача кхьча Японена шийнен доккха зе деш хилар.

Милитаристски планаш уттаеш хьадда йола акцеш юкъехуьл Токио. Факташ дукха я. Йоалаергья вай алхха укх тайпара яр. Укх шера июль бетта чакхьялар кlирагlа лаьтта «Глоубл шилд-83» аьнна кодои пlи йолаш хиина США стратегически ядерни низий маневраш. Духхьашкх цу ученешта юкъе эзар Японе герзашцара нисаш. Вlашагlкхийттача Штаташа бlаьн йола ядерни бомбаш тlа а йолаш йола стратегически бомбардировщикаш сигала урагlа а ухийташ, итташ йола стратегически ракеташ хеца кийчлуш йолаш. «Самооборона низаш» оалаш дола Японе герзашцара низаш проливашта блокада отталарца, американски военнина агрессивни гlулакхаш lалашдарца дукъадена дола «дешаш» къестадеш дар.

Тlеххьарча хана кердa ашенташ уттаю японски пропаганде а. США стратеги кхоачашъеча ма хулла хьинарегlа даакъа лацаро Японе «кхерамоле чlоагlъе торо хулийтаргъя» яхаш заявленеш а еш, тlагlертта мехка общественни мнени шийна эшшача тайпара «тоаеш» я Японе тlема гlулакхаш леладу ведомство. Дунен тlара США лидирующи роль чlоагlъялза ярг ца хиларах дувцаш, Накасона кертагlдоахар, «бехктонхаие партнераш хиларах тарра вай кийча да США политикана юкъе максимальни даакъа лаца» яхаш. Вашингтоно телаш йола «сигналаш» антисоветски курс чlоагlъе яхаш духхьал шийга телаш йола указанеш санна тlайю японски премьера каст-каста.

Соцаш яц советски тlайрепашта еча притязанешта гонахьара провокационни гlараш. Дукха ха йоаццеш Японе къаман оборона начальника Танинава, японски газетана яздаьча тайпара, (турмала гlонца) «инспектировани» йир Курильски гряда къулбехьарча даькъа советски территоря йолча тlайренаште. Уж деррига хlамаш леладу Японе антисоветски уйлаш совъяхара кердача провокацешца дунен халкъашта юкъера атмосфера толхаяра, миллионаш болча японцийн сахкетам шоаш американски тlема нема кильватера йодача «фордала lочуlоргйоацача авианосца» экипажа членаш хилар кхетадара хьинарегlа тlаберзабара.

Тара да Японе цхьабараштa дицденначох, Хиросимаи Нагасакен атомни трагеди тlаэттар духхьалара шоай мохк хинна хиларн. Хlаьта историна чухь эгтара хьалха атомни бомба адамаш дахача моттигашта теха аьнна приказ деина нах Кlайча цlагlара хинна хилари.

Дж. ВОЛКОГОНОВ,
Инарал - лейтенант философски lилмай доктор, профессор.
(АПН).

Ливана чурча гlулакхашта юкъегlортара цlаькха а гlо баькхаб Америка Вlашагlкхийттача Штаташ. «Дукхача къаьмий низ» оалаш йолча Ливане латтача американски [redacted] Кlайча цlено пурам деннад Бейруте а нул арахьарча моттигашка а Вашингтонаца дага а ца йоалаш палубни авиацс новкъосталца бомбаш етта аьнна.

Из тайпа бохзо бlухошта иларо тешаа ду Вlашагlкхийтта Штаташ цу мехкаре хьал ихы а кхохкана оттадергдолча тlема кийчлуш хилар.

СУРТА ТlА: Ливана гонахьа хьувзача США форда армадина юкъедоагlача «Тарава» яхача десантни вертолетоносца тlа lоховаш я кийсса урагlа гlетташ йола «Харриер» яха истребитель.

Телефото АП—ТАСС.

• ШОАНА, ДАЙ-НОАНОЙ!

IАЛАМГА ГIОЛЛА КХЕТАМ БАЛАР

Оаш эйна тургда халкъо фаьлгашкарча турпалех миштта цIи йоакхх — дика кIант. Из ний болаш, дегI дизза ва яхарал совгIа, дог дика, эздий ва яхилга а да. Иштта сагах оалийтар цо леладеш дола дика гIулакхаш да. ТIаккха фу де дена-те шийй воI иштта дика хьалкхевара, дика кIант ва алийтара? Цун дола жоп наI да — кхетам луш кхеве веза. Цхьаболча даьша ала мег: маца лургба из кхетам дийнахьа сарралца балха хилча, кхетам берий беша, школе белча бакъахьа ба, тхоашта могар оаха сарахьа дергда аьнна. Кхетам балара-м лаьрххIа ха къестае езац, дезала юкъе цо йоакхаш йола ха я цун кхетам бала безар. ХIаьта, къаьстта дика хила яхарах пайда а бац, дика миштта хила веза гIулакхашца цун гуш ца хилча.

Бер дог дика, цIена уйла йолаш, дика гIулакхаш леладеш хилийта кхетам бала йиш я Iаламга гIолла. Iалам дезаш, цох дог лазаш вола саг, нах безаш а церех дог лазаш а хул.

ХIана гуйре я. Мукъача дийнахьа бераца арадаьлача ше IажагIлуш латта гаьнаш. Юкъ-юкъе царна IажагIа басар даьр гуйре йолга кхетадайта берашка. Дувпа цун белгалонех лаьце. ХьатIадоагIача шера гуйре тIаеча из хоза фаьлг санна тIаэнаргья цар тIаьккха. Гаьнаш дийна йолаш санна хетаргда, цар шоай оамалаш, кхел йолаш санна хетаргда. ХIаьта иштта уйла лег чу яхача беро цIаккха кагъергьац га.

Хьайбашта бер гарга хилар а да шийй тайпара дика лер юташ. Цудухьа даьша берий дегашка хьайбашцара беза хургбар де деза.

Масала, по арадаьннад бераца. ХIаьта шоана тIехьадаьннад да воаца писк. Беро из зув, цун юкхе гIолла тIехдала магац. Фу дергда цо? Е ког Iотохаргба из кхераде дагахьа е нархIедолла хьожаргда цох къа а хийтта, декъа хьожаргда цунна шийгара даар. Цу тайпара хIама нийсделча фу де деза? Бер цисках къахеташ, из дезаш дале хоаставе е оашош ца зуваш санна дита.

Дукха довз сона кхыметтел зIамига а чIегIаг маькх дIа ца кхоссаш дола бераш, цар из оалхазарашта лаьрхIе Iоюлл. Царех цхьа кIаьнк вувдаргва аз.

Из хIама нийсделар кIаьнк зIамига волча хана. Цхьан Iай корах арахьежаш ваьгIаш по аьлар: — оалхазараш гIорадаьд, — аьнна. Ерзанча гаьний тIъовронаш тIа дагIар шелденна, хободенна, мецденна хьазилгаш. КIаьнка къахетар царех. Навас дийцар цун цу зIамигача оалхазарашта миштта хала хул Iай хана, цар беш болча пайдах, цул тIехьагIа юхейисача маькхах хIама тессар хьазилгашта.

Тхо дахача коа хиннача цхьаькха хIамах дувца безам ба са. БIаьсти яр, хIетта тIаяла йолаеннаяр баьццара буц. Коа ловзаш дар бераш. Хин юхе бога пхьид бIаргайнача Маликас тIаккхийтта хьалаьцар из. Цунга хьежар бераш карара кара эцаш, хIаьта шоаш чудолхаш чуйхьар. ЦIагIа саг нийсвеннавац бога пхьидо юар фуй хоаш, миштта лелае еза хоаш. Юха а йиха кIотаргашта юкъе дахийтар из Маликас. Цхьан саго уйла яьяц цуй тIехьагIа цох фу хургда-те асфальт а пIелг мо машинаш а лелача городе, аьнна. ДикагIа хургдацар-те кхыча, хIана аз бувцаргболча дезало санна Маликай дезало а даьдаларе.

КIаьнка паькъа тIа бIаргайнар паькъа тIа лела гIатта ца мога къайга кIориг. Из бIена чура Iоежачох тара хиннай. КIотаргашта юкъе чуьнннай из. Шийна бIаргадайнар лизашта, кIотаргашта Iунал деш волча вокххача сагага дIадийцад кIаьнка. Вокххача сага хьалхара нийсденна хиннадац цу тайпара гIулакх. Цудухьа кIаьнка хьехар даьд цо. из къориг хьалъэцаргья йоккхагIча къайгаша. дIахьехкай кIоригага бIаргдоккхаш бIоагIа тIа хIа къайг. Цудухьа кIаьнко кулга ца тохаш йитай яз.

М. АЛЕКСАНДРОВА.

Дукха дика библиотекараш ба Назрановски района берий библиотеке къахьегаш. Цар дика хилар фуд аьлча, из да шоай болх кIоартта бовзаш хилар, берашта тIера болаш, царна болх бе хоаш хилар. Царех наI я цу библиотеке болх беш йола Оадоева Iаьлудино Люба.

Ийс шу даьннад цо цига болх бу, цу юкъа дикка опыт Iоаьлй библиотекара. ХIаьта болх беш е дийна чакхъьякхай Грознерча культура-сердалон училища библиотечни гIулакха отделени.

2000 совгIа книжка да Назрановски района берий библиотеке, хIаьта уж дешаш да цхьа эзарк ах эзари бер. Уж кIезига дац. ХIаьта царна гIулакх дии хоаш хет библиотекара. Шоаш дезар веза берашта а.

СУРТА ТIА: библиотекарь Л. А. Оадоева.

С. ПУГОЕВА сурт.

«ТIЕМАШКА ЛОРАБАЬБ ДАЙМОХК»

Иштта цIи йолаш ба «Са Даьхе — СССР» яхача пионерийи школьникийи Еррисоюзни туристско - краеведчески экспедиций лостамех наI.

Грознерча № 106 йолча юкъерча школе дIачуваьлча эггара хьалха бIарг тIаотташ я 219 авиационни дивизиле хетаьь стендаш, фотодокументаш, кхыйола материалаш. Из дивизи Сийлахьбоккхачи Даймехка тIема хана чухиннача цIагIа я хIанз вай ювцаш йола юкъера школа.

1972 шера дена цига йолаш я тIема сийлен музей, хIаьта школа пионерски дружина лелаю Советски Союза Турпала, летчика В. А. Эмирова цIи.

В. А. Эмиров венная хоастагIчох латаш Ачалкхе юкхе. Цун керагIа дукха фашисташ байнаб Украина, Крыми арешка. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа Эмирова боарз Махачкале баьб, из юха цига дIа а воллаш. Цун цIи лелаеш я Махачкале улица а, школа а.

В. А. Эмиров ваьв Ахты яхача юрта. ЗIамига волча хана дена шийй даьца Каспийски форда тIа чиъаьрап промысле болх беш хиннав. Школа чакхъаьлккхачул тIехьагIа цо дийшад Махачкале рабфаке, цул тIехьагIа Таганрогерча авиационни техникуме. Летчикий Сталинградски школа яьккхача из хьожаву строевой авиационни дакъе. Вай авиацена юкъе а волаш хьалхарча денгара тIехьарча денга кхачачалца цо даакъа лоац боло финашца хиннача тIема юкъе. Денал, хайрал гойтарах ТIема Цlеча Байрахх орден лу цунна.

Сийлахь - боккха Даймехка тIом дIаболабелча цох хул эскадрилья командир, тIема крымски участке моастагIчоа тIалаташ хиннав 1942 шера августе моастагIа грозненски мехкадьтта тIаккхача гIертача хана. Эмиров гIулакхдеш хинна поли юкъейода 219 авиационни дивизена. Капитана Эмирова шийй деналца масал а гойташ, моастагIчоа тIаIазар дара тIахьехаш хиннаб летчикаш. Цо 20 лов даьд моастагIчоа фега, 7 моастагIчун самолет чуйтай.

Уж дерррига Эмирова цIерапа дувзадена хIамаш гулдаьд № 106 йолча юкъерча школи цIеча лерийоахараша.

1975 шера дена традици а хинна хьадоагIаш дика гIулакх да школе, пионераша турпала биографи техка ца Iеш, цунга рапорт а тел шоашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарах. Пионерски дружина йоккхагIйолча пионервожате Сердюкова Эльмирас дувц:

— Тха школе традиционни а хинна дIаоттай дружинни сбор, из хетаьь хул дружина цIи лорарра Ден. ХIара шера сентябрь бетта еррипача пионерски классаша рапорт лу дружина штаба шоашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарах. Укх шера пионерски отряда беррига болх тIоберзабаь бер Нохч - ГIалгIайчен пионерски организаце 60 шу дизаре дика вакъадахара. Къона лерйоахараш къахьегаш хилар «Хьалхарча пионерски организацешкара таханарча деношка кхаччалца» яхача операцена юкъе. Хьалхара пионераш лехаш беча балхо дIадехар тха школа пионерски организаце истори кIоаргагIа Iомадар. Пионерски декхар дика кхоачашдир пионерча бераша. Цар лехар хьалхара пионерски вожати хиная Макаренко Федор Алексеевич. Федор Алексеевич хIанз академик ва, вахаш Москве ва.

Из аена хиннав № 106 йолча школе. дийцад 20-ча шерашка хиннача хьалхарча пионераша агитбригадашка даакъа миштта лоацар, кхыдараш. Из школе ягнача дийнахьа бераше цIашагIтеха хиннав хьалхара пионераш хинна 33 саг.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа даакъа лоацарех, хьалхарча пионерех материал гульяр—из ба школа цIеча лерйоахарий балха керттера лостам. Геттара дика хет берашта 219 авиационни дивизи шоай школен цIагIа хинна а, цун юкъе Советски Союза Турпал В. А. Эмиров хинна а. Цар доккхал ду цох.

Р. РАГОЗИНА.

АРМЯНСКИ ССР. «Автогенмаш» яхача Кировакански завода наха эша товараш арахецача цехо дукхагIа а ассортимент йоккхагIа а хулайт бос бола эмаш тIалиттача сирдаьккхача яьшта пхьегIий. Яр шу доладелча гIоне из тайпа продукци арахийцай дIадахача бIарчача шерарчул дукхагIа. ХIанз заводо арахец итт тайпа сирдаккхиа пхьегаш, бакьда, цестта цар ассортимент кхы а шерье лоргI ухтаиш.

СУРТА ТIА: завода ассортиментий кабинете. Цеха болхло Н. Эвоян я арахецача продукце тейиаш гойташ.

Р. АКОПЯНА сурт. ТАСС фотохроника.

Специалиста хьехамаш

ДОАХАННА ХУЛА КХОПАШИ ЦАРЦАРА КЪОВСАМИ

КПСС ЦК майсни (1982 ш.) Пленумо могаяь тIаийцача СССР Кхачан программа кхоачашъяра декхарашта юкъе керттера моттиг дIалоац хьайбай продукташ йоахилга айдара. цун дикал лаккъяра тIехьа еррига йолаш йолча торонех бизза пайда эцара дешо. Царех наI да хьайбаш цамогарех лораделга. Доаханна хулача лазарашта юкъе эггара а вогIчарех лархIа доагIа гиподерматоз (вайнаха кхопаш оал цунах) яха лазар. Из хьоаду гораша. Из лазар кхийтта доахан тIеллу, иштта лаьгIлу цар мача.

Цу лазара духьалара Iилманца чIоагIъяь мероприятеш практике чакхъяхар баьхан долаш вIаштIехьдаьннад цу лазарах цамогаш дола доахан вай республике дикка кIезигде а. цунна цхьана маша совдалийта а, дулх дукхагIа даккха а. дIачулуш долча нахьарий бийдал дикагIа хилийта а. Цу цамагара духьала лоаттIабеча къовсаме дика наьлнай из лазар кхийтта доахан цхьан процентага кхоачаш кIезигдаьча Ачхой - Мартановски, Гудермесски, Надтеречин, Урус - Мартановски, Шалински, Шелковской районашкарча боахамий. Цунна цхьана, цу лазара духьалара мероприятеш лерртIа чакх ца яьхача Веденски, Грозненски, Сунженски, Советски районий боахамашкара гиподерматоз дола доахан алсамдаьннад, хоаш на хилара, из воча оагIорахьа Iаткъ хьайбай продуктивноста духхолла а дикалла а.

ХIанз дувцарга вай гиподерматоз яхар фу лазар да а, вай республика хьалашка хьайбаша из миштта тоих а. Бежан букъ тIа беташ йоалл цирех вайнаха кхопаш оал. Уж хьахул ахкан йIайхача хана цIека кIалхара горий оалачар юв а етташ бежана чешта юкъе цIека тIа тIид тассарца. Цуких хьахул кхопаш. Уж горий вай республике ши тайпа да: спининоэзгоэвик яха доиккхийи пищеводник яха зIамигеи. Цу гораша вай республике цхьа фу а тосс, цхьа тIехье хьал а кхою. Лоаманна уллурча районашка кхаь бетта хул уж: — июнага денз сентябрь бутт юкъебаххалца, хIаьта Тийркал дехьарча районашка май бетта юххье денз августсентябрга кхачалца.

Цхьан кхал горо бежан цIека тIа чешта юкъе 450—800 кхаччалча фу тосс, кхо ди даьлча царех хьахиниа тIид бежан цIеках чудолх. Шин-кхаь бетта цIе мишка тIаьдача къамартага а кхоач уж. 4—5 бетта бежанах декхе букъ тIарча цIека кIал хьаIов. Цигара хьаарадовл.

Доаханна хулаш йолча кхопаша мел зе ду вай республика хьайбай боахама? Гиподерматоз яха лазар кхийттача хIара беттача Iатто шера 150 килограмм кIезигагIа лу шура, хIаьта къонача бежанна 9 килограмм кIезигагIа тIаккхетт дулх, 70 процентага кхоачаш лоалу нахьарий дикал. Вешта аьлча, вай республикана нахьараш эсалагIа хилар бахьан долаш шера 2 миллион сомал тIех зе хул.

Из иштта доллаше а, дукхача боахамий кулгалхоца, юртий советаша бе боагIача тайпара теркам бац цу зуламерча лазара духьалара мероприятеш лерртIа чакхъяхара, доагIаш дола ноакъостал дац ветеринарни специалисташта. Цунца вай республика хьайбай боахама доккха зе а ду.

Доахан кхопаш дIаяьхе дерзадара, из лазар дIа-хьадаргдоанаш соцадара дарбаш а профилактически а мероприятей инсектицидни препараташ етта мара ца езаш бIарчча комплекс я могаяь. Уж я бежана дегIапа мел диса кхопий фу хоададара тIаерзаяь. Цу гIулакха хьайбашта хьалхара молхаш тохара эггара дикагIа йоалха я сентябри октябрь бутт юкъекхачалцен. Доаханна тохара дикагIа я гиподерминхлорофос а хлорофос а яха препараташ. Гиподерминахлорофоса боарам укх тайпара ба: 200 килограмм дозал долча бежанна — 16 грамм, хIаьта 200 килограммал тIех дозал долчоа — 24 грамм тохаш пхандарашка денз цIоган тIехьага кхаччалца букъах тоха еза дикка цIекага а кхоачийташ. Хлорофоса 4 процентна маркал хьакха беза кхопаш йоахк-йоалхача.

Укх тIеххьарча хана вай мехка чIоагIа пайда эцаш я дионсафоси сульфидофоси яха препараташ. Уж дика я гуйрапа хIара бежанна 18—24 грамм а йолаш тоха. Дика аьттув болаш хул дукхача доаханна цхьатарра обработка еча хана хлорофоса аэрозолех пайда эцаш хилча. Аэрозоль кийчье еза хин хлорофоса 10 процентни маркхал а бе помещене хIара кубически метра лаьрхIа 10 грамм а йолаш. дIатоха еза аэрозольни генераторапа.

Цу молхех зулам ца даийтара доаханна цIи ди хьалхагIе а денз ца луш дита деза атта совсаш долен концентрированнии доаьхараш. Молхаш техачул тIехьагIа хьайбаш арахьа е мух чакхбувргболча помещенешка оттаде деза. Молхаш техача бежангара шин дийнахьа хьаьнккха шура берийн даргбаниа кхача кийобеча дIахьийта мегаргьяц, хIаьта 21 ди даллалца бежан дулха де а мегаргдац.

Гиподерматоз яхача лазара — кхопашта — духьалара атта а пайдане а кхоачамаш методаш йоллаше а вай республика боахамашка хьайбашта из лазар хилара фу бахьанаш да?

Бахьанаш дукха да. Бакъда, керттердар да, цкъа-дале, хьайбаш унахцIена хилийтара, царна дарба дара мероприятеех кертерьяр гиподерматоза ханнахьа еш йола химиотерапи республика цхьайолча районий боахамашка ледара лелаеш хилар. ШолагIа-дале, цхьанцайолча районашка теркалъяц хьайбашта молхаш тохара оптимальни ханаш, учет яц цу лазара духьалара мероприятеш мала, массаза чанхъяьхай ховргдолаш. КхоалагIа-дале, тесса леладу наьха шоай доалахьарча доахана дарба делга а профилактика лелаелга а. Цул совгIа, цхьанцайолча районашка бIаьсти доаханга хьожилга чакхдаккхац. Цудухьа, лазар доаллча доахантара унахцIенчарех хьадеттачу, лазар даржаь. Цхьаькха а да уйла е езаш. Масала, республикал арахьара тIадоаладаьча доаханна кхоачамболлаш тIахьожам бац ветспециалисташкхьара.

Теша безам боагIа боахамий кулгалхоша, керттерча зооветспециалисташа, юртий а поселковий а Советий новкъосталца гиподерматоза духьалара мероприятеш цхьоагIа чакх а яьха, из лазар цIендаь дIаданккхара мел эшар дергхилар. Цу новкъостал дерга хьайбай продуктивность айе а, цун дикал лаьхъе а, мехка Кхачан программа толлаше кхоачашъе а.

Б. ДИКАЕВ,
ЧИКИВС паразитологие отдела Нохч - ГIалгIай Iилма - тохкама ветеринарни станце паразитологие отдела воккхагIволча Iилман белхло, ветеринарни Iилмай кандидат.

Культурни хьашташ кхоачашдеш

Сийсса белхара муххьаьхьча кино, театре, концерте ваха, саIл ловш хул саг. Староюртмьлаовски районерча бахархоша дика картине гойташ хиннча из хе дIахьу «Радуга» яхача кинотеатре. Хозача моттиге уип из, цул совгIа автотранспортаца атта тIаьа йиш йолаш, наькъе юхье ума.

Чубаьххеча наха кино долаланехьа дукха довзийташ я фое хьалтаха йоакха стендаш, уж хетаяь я вай мехка вазварерча лоархIамеча цIейшта, советски киноискусствана. Цул совгIа, вай мехка а парте а истори довзийташ киноленташ гойт цига. Масала, РСДРП шоллагIча съезда 80 шу дизара хетаяьяр бIарчча киноэпопея, касттастта гойт революце баьчча В. И. Ленина хетадаь фильмаш. Кхуаш йоагIача тIехьенна дика кхетам луш, Даьке эзаш кхебу цу тайпарча картинаша, довзийт мехка паччехьа заманагIа дийна ваьхар.

Къаьстта а дика кийчо ю кинотеатре коллектива берашта дола фильмаш хьохкарга. Цига коллективно кийчо хьажа уж №№ 11, 37, 45, каьйолча школай дешархой, № 11 йолча профессионально - технически училища дешархой. Шерра нейараш а йийлле тIаэц цига районе дешаре - производственни комбинате дешараш. Хургболча мехкадьтта промышленноста болхлоша, автомобилисташа, медикаша шоаш хьажанул тIехьагIа гул а бале дувц документальни фильмаш, цар чулоацам.

Наькъашка лелара бокъонех хьа а я болх беш я уж бокъонаш Iомеш йола кинолектори. ХIаьта «Мульти-Пульти» яха клуб деша дахе хе янеза долча берашта лаьрхIа я. № 94, 96 йолча берий ясельшкара бераш кхуал цига хIара кхьереча дийнахьа шоай заманашка хьежоха чулоацам болча фильмашка хьажа. Иштта районе бака нах вIашагIбеттал цига Сийлаьь - боккхача Даймехка тIеме ветеранашца.

Кинотеатра кулаче вIашагIкхетараша воагIаш а кагирхошта хьалхашка къамаьл деш а ва тIема ветеран А. Ю. Железняков, цул совгIа из ва къаьгама ветеран, дукха да цун кагирхошта дувца а дIадала а.

— Тхоай болх наха безалургболча, цар самукъадоаккхаргдолча, пайдена хургболча тайпара оттабе а дIабаха а гIерт тхо, хIаьта наха оалаш долча баркалал дезагIа хIама а дац тхона, — йоах кинотеатре директора Батухаева Тамара Киримовна.

Керттерча даькъе шийй болх дика дIабетта безар киномеханик ва. Цун болх бе харгахьежа, гIалаташ ца нийсдалийтарга хьежа сий долаш хургья еррига коллектив. Ше болх дика барца белгала ва киномеханик Гуцаев Шамиль. Ийс шу да цо а цун сесага Мединас а цхьана из болх бу. Хьинар ца кходен. киноаппаратура алкха дикача хьале тIа лелаеш къахьег цар.

— Къоначa эрителa геттара а хела хет цахоаш а киномеханика балхе тIа гIалат доале, — йоах Шамила. — Цудухьа хIара фильм хьохкарга дикка кийчо ю оаха хьалхха а.

Дукха да кинотеатра дика совгIаташ: тIема - патриотически чулоацам бола фильмаш гойтарах ший ДОСААФ-а комитета сийлен грамота, Грознерча кинотеатрий хьажаре конкурсе шоллагIа моттиг якхазарех ший горкинофикаце грамота, кхыяраш.

Хоза а хеташ боагIа нах «Радуга» яхача кинотеатре, тхов церна цига шоай самукъадаргдолга.

А. ПЬЯНИКОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Искусства дуьнен тIа

ИЛЛЕ ХЬАБИЙЛЛА НИКЪ

Илли оалаш йола Тбилисера Тамара Гвердцители массехк шу хьалха профессиональни эстрада тIа яра, хIаьта цу секхьате толам а баьккхар. Днепропетровска хиннача советски илли оалара къоначер конкурса лауреат хилар, цул тIехьагIа Сочи хиннача «Красная гвоздика» яхача дунен халкъашта юкъерча конкурсе хьалхара моттиг а яьккхар. Дунен дукхача мехкий дикагIбола эстрадни илли оалараш хиннача ГДР-е, Дрезден яхача городе тIеяздина илли оларца белгал а яьна шоллагIа моттиг яьккхар. Миштта бар цо ше лархIийтарга, йовзийтарга хьабена никъ!

Аз Тамарица дийцар «Мелодия» яхача Еррисоюзни фирма тбилисски студо вIашагIкхетийта. Укхаза арахеца кийчъеш я илланчас укх тIехьарча шин шера кхоачашъяь произведенеш чуйоагIа «гиганте». Иллеш дIаяздача юкъагIа аз яйца лоацца интервью.

— ХIанз са 21 шу да. Са мамас йоах, могт Iомабалалехьа хьалагIа, 10 бутт баьлча илли даьккхар Iа, — цкъа пIелг а тIетебеш фортепьянеца ешарашахха йоалаелар кхо шу даьлча. Цул тIехьагIа са вешийца цхьана иллеш доахар оаха берий беша, цIагIа IомадораI гIейгIаве, сакъердаме, дIаьта, хоаша, тейп - тайпара иллеш.

Музыкальни школе кхоалагIча классе Тамарас хьегайтар шийх йоалла башха-дика гоэзал. Цо фортепианона кийчъяь йоакхий йоаца сочиненеш зоэмча, товча муэма яр, цо уж Iаааьмате дика дIа а лоахар. Тамара дIанийцар тбилисски пионерий Дворце «Мэзури» яхача берий вокально - инструментальни ансамбле. Цу ансамбле илли оалаш, яшрвен локхаш а дувхьал йийгаш я.

Тахан Тамара Тбилисски паччахьалкхен консерваторе фортепиано факультета йиьлагIча курса студентка а Грузински телевиденеи радиои эстрадно-симфонически оркестра солистка а я.

— Музыкацара безам,—дувц цо, — са вахара керттердер хилар. Иллеца чIоагIа лоархIаме дар, дагардар, кхетадешдар дIаала гIерт со ладугIаршка. Дог гIоадоал са зала чура белабенна, дог айденна нах бIаргабайна. Шу даьлча консерватори яьккха а яьна, пианистка хургья сох: хIензара иллеча профессиональни музыкант хила еза. Ца лиц юсе композице отделене декша а оттаргья — иллеш дьяха а ца Iеш, церна йоагIа музыка вIаштIехьа ма йоагий аз. Аз доахе иллеш наха дезаш эшаш хиларга сатувсаш я со. ЧIоагIа дукха беза сона халкъа музы. Цу чу ма лоацай халкъа кхетам а, цун дьийнер а, цун истори а.

Гвердцители илли оалаш хезача Александра Пахмутовас аьлар: «Тамара дог тIара музыка кхетаеш я, хIаьта цун шийй музыкаш — гуйний лаьттан оаз...»

Геннадий ДЕРТКИН, АПН корреспондент.

ДIАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газет яздара мах: шера—4 сом 8 кепиг, ах шера — 2 сом 4 кепиг.

Газет яду «Союзпечать» еррига отделенеша, агентстваша, общественни уполномоченнеша.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 СЕНТЯБРЬ
II ПРОГРАММА

16.00 — Документальни фильмий програма.
17.40 — «ХIара кьахата — теркам» (нохчий меттала).
18.10 — «Къахьегама коллектива бокъонаши декхараши» (гIалгIай меттала).
18.25 — «Туристски ДаьгIаста». Фильм.
18.30 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».
18.50 — «Кхоний аре: гентаре фу лургда?» (нохчий меттала).
19.15 — «Кьона оазаш» (нохчий меттала).
19.45 — «Угрюм-река». Художественни фильм. ЙиьлагIа сери.

23 СЕНТЯБРЬ
II ПРОГРАММА

16.25 — «Хьо торонаш».
16.55 — «Дешаци гIулакхаца». Киноочерк.
17.05 — Хьайбаш леладар — ударни фронт. «ХIара ферма — кхоачамехилал доагIар» (нохчий меттала).
17.35 — Документальни фильм.
17.45 — «Iа гаьна дац». Обозрени.
18.00 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».
18.20 — КПСС ЦК июньски (1983 шера) Пленум: дешаш гIулакхе цаI хилар (гIалгIай меттала).
18.35 — Фильм-реклама.
18.40 — «Кийсарко» (нохчий меттала).
19.10 — Кхоана — пропагандиста ди. «Политически образовани системе къехара проблеми метод».
19.20 — «Шун кхьахатех». Концерт (гIалгIай меттала).
19.50 — Вийса даьнъала хийла шун, бераш!»

РАДИО

22 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (эрсий меттала).
8.33 — Передачай програма (гIалгIай меттала).
8.36 — Музыкальни антракт (гIалгIай меттала).
8.40 — «Дега лоIамагIа» яха радиовыпуск (нохчий меттала)
11.15 — «Вахарца бузнам болаш» (нохчий меттала).
11.30 — «Дисциплина — производства лоархIаме резерв» (гIалгIай меттала).
11.48 — Симфонически музыка (гIалгIай меттала).
15.15 — Концерт (нохчий меттала).
17.10 — Передачай програма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Атеистически балха тIа кийсхуш йолча форманаша духьала». Беседа (эрсий меттала).
17.31 — Халкъа музыка (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юрт: гIулакхаши проблемаши» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — Татарский. «Сох къа доттагIа везвIа». Музыкально-литературни композици.
18.41 — «Эрсий аренийн ашараш». Концерт.
19.15 — Къоначa исполнителий концерт.

23 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (эрсий меттала).
8.33 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.36 — «Илли» яхача фольклорни ансамбла концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала).
11.35 — Музыка. (гIалгIай меттала).
11.45 — Кхачан програма — вахаре! Шура дукхагIа ен кхар духьа» (гIалгIай меттала).
15.15 — «Халкъ депапъаш» (гIалгIай меттала).
15.35 — Реклама.
17.15 — Передачай програма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Хьалха латт коммунисташ» (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
18.40 — «Советски вахар» яха радиожурнал (эрсий меттала).

УКВ

18.00 — М. Шамханов. «Мармана». Радиоспектакль.
18.49 — Иллеш дIаоьа Бурмаев Мовлад.
19.23 — Моттигерча композиторий вальсаш.

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоалаш, малхбоалехьара секунда 3—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура республике гIолла 20—25, Грозне 22—24 градус йIовхал а йолаш ха хила мег.

Кхоанен ломмен кхоаленаш а йолаш, юкъ-юкъе сиха а екхаш, цхьанцайолча моттигашка наг-нагахьа лаьгIо догIа а делхаш, бе-беча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр сиха мух а болаш фегара температура бийсашка 6—11, деношка 18—23 градус йIовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохкала секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-85-64; корректорске — 2-69-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-69-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ00284. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1825.